

Баштинар

број 4

Уредништво:

мр Драгица Панић-Кашански
(главни и одговорни уредник)

Петар Васић
Александар Николић
Марица Лакић
(лектор)

Секретар уредништва:

Мирослав Обрадовић

Издавач:

Удружење за његовање српског
културно-историјског наслеђа "Баштинар" Брчко

Технички уредник:

Срђан Блажевић

Насловна страна:

Драган Кашански

Штампа:

"Гама" Брчко

Тираж 500 примјерака

Адреса Уредништва:

Иве Андрића 1
Телефони: 049/216-775, 216-511
065/825-300, 065/968-639
e-mail: info@bastinar.com
www.bastinar.com

Број жиро-рачуна: 554-005-00000501-31

Број девизног рачуна: 5401000-00/279

PAVLOVIC INTERNATIONAL BANK AD

Слобомир-Бијељина, Филијала Брчко

*У добру се не узвиси
а у злу се не понизи*

Децембар пун снега - година пуна рода

Воденица која меље Божићу колаче - неће Ускрсу погаче

Ако је на Ваведење ведро - биће година родна

Ако је траве у јануару - неће је бити у мају

Ако је у јануару воде - неће бити у децембру вина

Ако није зиме у јануару - биће је у априлу и мају

Зелен Божић носи бео Ускрс

О ПОИЈМАЊУ БАШТИНЕ И УДРУЖЕЊУ “Баштинар”

Саво Пејковић,
Етно-кућа у Разељеву
акрил

ДУНАВ СЕ ЈЕ САВОМ ОЖЕНИО¹

Дунав се (је) Савом оженио,
 Тамиша је кумом окумио,
 а Мориша остаросватио,
 одевери Дрину ладну воду.
 Све (је) воде на весеље звао,
 на весеље Сави, на бријегу,
 поточиће кићене сватове.
 Кад су стали весеља чинити,
 све су воде на весеље дошле,
 на весеље Сави на бријегу,
 ал' не дође Дрина ручни дјевер.
 Расрди се Сава мила снаа.
 Књигу пише Сава мила снаа,
 те пошаље Дрини ручноме дјеверу:
 "Дрино водо, мој ручни дјевере,
 зашт' ми не хтје на весеље доћи?"
 Књигу пише Дрина, ручни дјевер,
 те је пише Сави милој снаи:
 "Не срди се, моја мила снао,
 сво иде љетњи Ђурђев данак,
 набрати ћу ц'вјећа свакојака,
 и доћи ће војске свакојаке,
 овди ће се ударити војске,
 попадаће све јуначке руке
 и на руки злаћани прстени.
 Послаћу ти и прстен и в'јенац.
 Или носим све јуначке руке,

1) ЕРЛАНГЕНСКИ РУКОПИС, Зборник старих српскохрватских народних песама, Универзитетска ријеч, Никшић 1987, стр. 47

и јуначке самурли калпаке,
а ти ваљаш дрвље и каменје,
те ти можеш у сваки пут поћи.
А ја не могу сваки пут доћи,
у сваки пут ту нема јунака."

Кад је дошо љетњи Ђурђев данак,
онди су се војске удариле.
И понела Дрина ладна вода,
понела (је) све јуначке руке,
и на руке злаћане прстене,
и јуначке самурли калпаке.
Скочила је Дрина ладна вода,
те набрала цв'јећа свакојака,
извила (је) снаи Сави в'јенац,
те послала Сави милој снаи.

Соко Град

ИЗЛОЖБА

СЛИКА, ГРАФИКА И СКУЛПТУРА

26.01 – 13.02. 2004.

УМЈЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА БРЧКО

Огњен Беžовић

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА АРТ СИМПОЗИЈУМ ЈАХОРИНА

Под покровитељством Олимпијског центра Јахорина, 1. маја 2003. године са радом је почела нова културна манифестација на подручју Пала - Ликовна колонија АРТ симпозијум "Јахорина", чији је оснивач и умјетнички руководилац Лазо Савић с Пала.

Познат ликовној публици Републике Српске, али и шире као један од оснивача већ афирмисане, традиционалне међународне смотре ликовног стваралаштва Ликовне колоније "Пале", која ове године слави свој девети рођендан, Савић је и овим властитим пројектом доказао велико умијеће и истанчан осјећај за организацију квалитетне манифестације, чији је основни циљ насловио као нови подстицај развоју и афирмацији ликовне умјетности и културе уопште на подручју града Српског Сарајева, Републике Српске, и БиХ и окружења.

Пажљиво одабрани персонални састав првог сазива указује на нови организациони отклон ка постизању мултиетничког и интернационалног карактера АРТ симпозијума Јахорина који би, с обзиром на планирано вријеме и простор одржавања, требало да добије епитет "зимски".

Првом сазиву Ликовне колоније "Јахорина" одазвали су се Драгослав Хусар, Зоран Јовановић Добротин, Миливоје Мићо Богосављевић, Веселин Драшковић, Васа Доловачки, Бранислав Ковачевић, Олах Бела, Јасна Николић, Гордана Иветић, Лидија Саздовска, Дијана Кожовић и Љиљана Јовановић.

У другом, зимском дијелу овог сазива учествовали су Алексеј Михајловић Јакушенко, Гоце Божурски, Маја Ђокић, Данка Димитријевић, Миленко Буиша, Сватислав Шљукић, Ставре Димитров Стадим, Един Дервишевић, Новак Демонић, Милијанко Михољчић, Ненад Несторовић, Лидија Јелић, Звонко Тилић, Пал Дечов, Мијат Петронић, Драгослав Вишекруна, Љубомир Денковић, Момчило Крковић, Мирјана Крстевска, Ранка Јанковић-Лучић, Наталија Цимеша, Слободанка Шобота, и други познати сликари и графичари који припадају различитим културним, географским и националним поднебљима.

Прва изложба остварења АРТ симпозијума "Јахорина" организо-

вана је прошле године у просторијама Олимпијског центра Јахорина, почетком ове године у Брчком, па у Бијељини, одакле иде за Сарајево.

Основна карактеристика ове поставке, која садржи око 60-ак уља на платну, акварела, графика и скулптура, јесте да су осим јахоринских и романијских пејсажа у значајној мјери заступљени и мотиви засновани на апстрактном приступу савременом ликовном изразу.

Говорећи о овом новом ликовном пројекту, ликовни критичар из Сарајева Војислав Вујановић истиче да највеће заслуге за промоцију АРТ симпозијума "Јахорина", осим аутора, наравно, свакако, припадају оснивачу и умјетничком руководиоцу ове колоније Лази Савићу "који својим пословичним миром, стрпљењем, као и спремношћу за апсолутном комуникацијом са сваким и у свако вријеме, непрестано тражи одговор на увијек присутно питање нашег властитог односа према естетици, према умјетности уопште".

Вујановић се посебно осврнуо на стваралаштво универзитетског професора и академског сликара Зорана Јовановића Добротина.

"Његове слике одржавају високо ликовно и опште образовање, а инспирација му се заснива на принципу геометризма, који на Добротиновим дјелима открива ону исконску бит везе са урбанитетом.

Урбани простор, у складу са својом егзистенцијалном приподом, увијек је геометризован.

Овдје није ријеч о импулсу или тренутној инспирацији аутора, него се ради о изразито рационалном двоструком приступу дјелу, путем чврсте позадине, односно, ликовног рјешавања првог плана на начин развијања динамизма конкретног живљења.

Једноставним линијама, попут трагова скија у снијегу цијелцу, Добротин сликовито и вишеслојно исписује приче из свог и живота људи око њега".

Баштинарова секција за ликовну и примијењену умјетност за јануар 2005. године приређује изложбу 25. година АКВАРЕЛИСТИЧКЕ КОЛОНИЈЕ САВА 11 - 31. 1. 2005. у Умјетничкој Галерији Брчко Дистрикта БиХ.

Съеменска прослава на Ејно-кући у Ражљеву

Изворна жруја из Брезика (Смолућани) на Прокојовом дану

Свешћеници на изложби народних рукојворина у Разљеву

Догјела захвалница дароваоцима Баштињара

Доброшвор Баштињара

*Ликовна симпозијум-радионица "САВА" 2004,
сликар Ненад Несијоровић*

Мошви из брчанских села

ЗБИРКА ПЈЕСАМА

Уз финансијску помоћ Пододјелења за спорт и културу Владе Брчко дистрикта БиХ издавачка кућа "Ослобођење" из Бање Луке издала је збирку пјесама Нине Васић (неке њене пјесме смо објављивали у претходним бројевима часописа "Баштинар"). Пјесникиња је рођена у Зеници, стално мјесто боравка јој је Брчко, а тренутно живи и ради у Београду, тако да је промоција њене збирке пјесама одржана 12. јуна 2004. године у чувеној Француској 7, у Београду, тј. у просторијама Удружења књижевника Србије. Промотори су били: уредник издања и познати књижевник Ранко Прерадовић, затим пјесникиња Стевка Козић-Прерадовић, те књижевници и књижевни критичари Чедомир Мирковић и Мирко Жарић. Пјесме је читала глумица Ивана Жигон. Овај културни догађај пратили су медији. "Глас Српске" из Бање Луке је то овако забиљежио:

ПРВА КЊИГА НИНЕ ВАСИЋ

Поглед птице ноћи

БАЊА ЛУКА - Прва књига пјесама Нине Васић, која носи назив „Као близанци“, недавно је објављена у издању „Ослобођења“.

Књига садржи око тридесетак пјесама, у којима се говори о свакодневним животним темама и проблемима.

- „Као близанци“ је књига која је посебно значајна јер представља освјежење у нашој књижевности зато што је нова - и језиком и промишљањем - истакао је за „Глас Српске“ рецензент овог дјела Ранко Прерадовић.

Према његовим ријечима, ова књижевница из Зенице гле-

да на живот истовремено и на дјечји и на озбиљан начин. Није оптерећена ратним и поратним темама, а мотиви који су заступљени у пјесмама из ове збирке су љубав, природа, лаж, истина, нада...

Пјесме које се могу прочитати у овом првенцу, између осталих, носе назив „Замисли“, „Септембар“, „Песничко вече“, „Бајка“, „Невидљива жена“...

Поред Ранка Прерадовића, рецензент овог издања је и Раша Ливада. Аутор дјела уједно је заслужна и за ликовно рјешење насловне стране.

Ч.Б.04.
„ГЛАС СРПСКЕ“ ■ Б. Т.

Са промоције у Удружењу књижевника Србије

СРПСКИ ТРГОВЦИ У БРЧКОЈ

Српску културну ризницу или амбар српске културе (и не само српске) протеклих мјесеци обогатио је најновији рад новинара и истраживача Душана Ристића. Ријеч је о његовој књизи "Стари српски трговци у Брчком" која је изашла из штампе у децембру 2003. године, а њена дистрибуција (продаја) још траје. Издавач је сам аутор, а штампан је "Графо-С" из Шамца у тиражу од 1.000 примјерака, лекторисала Марица Лакић. Квалитет штампе, фотографија, повеза и комплетне опреме је врло висок. О књизи су најљепше написали њени рецензенти.

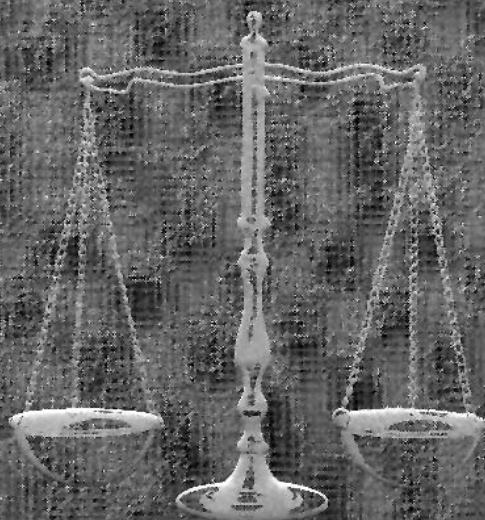
Академик, професор др Александар Деспић пише: "Књига је посвећена посебном друштвеном слоју током неколико протеклих векова, који је представљао окосницу стварања грађанског друштва. Брчко је током тога времена изменило три државне власти - турску, аустроугарску и југословенску и само доживело трансформацију из успутне трговачке станице до значајне варошице на раскрсници путева. Стога ова књига приказује у ствари у својој основи историју овог људског станишта. Рецензент је, као посленик природних наука, импресиониран стрпљењем и темељитошћу аутора у сакупљању ове историјске грађе, које је захтевало веома много труда и времена и рада по бројним и различитим архивама свих нивоа. При томе је аутор одабирао материјал са осећањима искусног новинара, да бележи најзначајније. Рецензент је уверења да књига представља значајан материјал који заслужује објављивање као прилог историји једног од наших градова какви су код нас малобројни, те препоручује потенцијалном спонзору и издавачу да рукопис прихвати за објављивање."

"Овај рад, треба одмах рећи, студиозно је рађен са пуно труда, али са великим задовољством. Аутор је веома лијепо обрадио породице највећих брчанских трговаца, као што су, на примјер, породица Луке Ђеловића, који је у Београду поклонио читаве квартове најљепших старинских објеката, па породице Јанчкића, Крسمановића, Бобаревића и тако даље." - написао је, између осталог, у својој рецензији професор др Раде Ракита.

Душан Ристић

СТАРИ СРПСКИ ТРГОВЦИ У БРЧКОМ

***Ненад Неспоровић,**
композиција
акрил*

Из националне ризнице

*Ненад Неспоровић,
композиција II
акрил*

Димитрије Тасић

КРИК И ПОБУНА

(О поезији Драгомира Загорца)

Погледај с олтара пречасне истине творче...

Као већ и претходне, тако је и ова најновија - књига великог духовног распона. Испуњавају је многи садржаји: филозофски, историјски, социолошки, антрополошки, етички, религијски, најзад - поетички. Сви ти садржаји се транспонују у преобиле поетских слика и звуковних фраза, у густу шуму метафора и симбола, филозофема и сентенција, дозива и питања, порука и многих других "крилатих речи". И не мало тога измиче и најусредсређенијој читаочевој пажњи.... Али мрежа те пажње не може остати празна. И ово што следи само је један од могућих "услова" - доживљаја и тумачења најновијег Загорчевог стиховања, кованог у јаком "орфејском жару".

Из тако транспонованих многих духовних садржаја, који се преплићу, прожимају међусобно, преливају једни у друге, наш песник гради сложену мисао о човеку и свету. О човековој универзалној угрожености (човек је "упроцјењљен између недобра и непогоде"), али и о његовом рвању са злом ("човјек је онолико човјек колико има духа да зло превлада"). Али песник не пева само о човеку и свету уопште, одувек и свуда, већ и о човеку наше историје и наше савремености, нашег "сада и овдје". Препознајемо га у певању о народу чије су "Косовке љубав разапеле", а он сам био "сурово распињан": "Ми смо вјековима бићем у небићу сурово распињани између сеобе и ватре". Сеобе које су искорењивале и располућивале народ, ватре које су гутале земљу и људе и сва њихова добра ("ватром ли нас тријебе отпаци људског"). Као да смо залутали у историју, бију нас њене нељудске силе, вековима, а и у нашем веку који је, иако на свом измаку, остао недозрео ("недозрели вијеку....све је у превари и заблуди крви") и несит зла ("несит вијек наше снове мрви..."). Од историје која је, кад је немила, *magistra vitae*, а баш тада би то

она морала бити понајвише, ми, очито, нисмо ништа научили; зато се наш песник резигнирано пита: "Хоћемо ли бити зрелији за властиту несрећу?"

Не само синтагмом биће у небићу већ и многим другим сличним, вишезначним или противуречним, исказима (што песнику који пева о дијалектици збиљског није нимало страно, напротив: "Све је у својој супротности одавало величанствену слику дијалектике ствари"), наш песник настоји да докучи тајну бића и небића уопште, тајну која је заокупљала многе филозофе - од Парменида до Хајдегера. Да "измами бит истине расточеног бића", наш песник ће дозивати сва своја знања, разноврсна и широка, али његово горко сазнање је да нема те универзалне мудрости која може да проникне у тајну бића. Али своје потраге за њом, своје чежње и потребе за њом, наш песник се неће одрећи и он ће једнако призивати и сва друга, тајна знања: интуиције, осећања, сна... За нашег песника биће је суштатство, истина и лепота свега постојећег - "бисер истине сажет у плоду суштине". Песник ће рећи још и "испуни се биће љепотом мудрости". Насупрот овој пунини бића, зјапи празнина небића. За небиће се везује ништавност, несмисао, нељудско. Зато "захтјеви људског оспорише небиће да траје". Али оно, свеједно, траје, и то у загрљају с бићем. Јер биће за нашег песника није оно Парменидово Једно, Непокретно и Вечно, већ пре хераклитовски покретљиво и променљиво, и платоновски и аристотеловски сложено, најзад - противуречно и пропадљиво: "расточено биће", рећи ће наш песник.

"Можеш ли да спасиш биће од небића" - сва је драма човека и света, од искони до данас. О тој драми човека, која се одувек одвијала "на рубу понора", пева наш песник криком и побуном, као што смо већ рекли.

Та двогласна инвенција, контрапунктно интонирана - трагично и херојски снажно бруји из сваког стиха: трагичан човеков удес траје од "дубина постања", до "сада и овдје", као да ће трајати "веке векова", остајући једина "заоставштина будућих баштина". У непрестаном сукобу између зла, мржње, лажи, насиља и греха, с једне стране, и добра, љубави, истине, милости и невиности, с друге, у вечној неизвесности да "јесмо и

нисмо", у непрестаном "обрту смисла и несмисла" - људско биће дрхти "на обали стријепње", крвари "на рубу понора".

Ту потресну слику човекове метафизичке изгубљености песник озвучује људским криком ("све смо свели на крик"), који се разлеже као глас вапијућег у земаљској и космичкој пустињи, и у безвремености ("Из дубине праисторије глас се врну..."). На "обали стријепње", на "рубе понора" човек доживљава свој самозабрав: губи себе у времену, у стварности, у свету, у себи самоме. У времену: "пред временом сви смо поражени"; у стварности: "исувише смо нестварни у збиљи"; у свету: "остали смо осамљени"; у себи самоме: "из дубине бића празнина трепери". И то је потпуни заборав живота, па и сећања на живот и сваке наде у живот: "Живи су смртни у загубљеном сјећању живота".

За такву беду свога постојања/непостојања, човек је сам себи највећи дужник; човек који, како би Кант рекао, има урођено нагнуће ка злу, док би наш песник рекао: "човјек коме је зло мјера свих ствари". Наравно, ни за Канта, ни за нашег песника, човек није само то, ни пре свега то, али је то. То ће признати и Шарден, један од најзначајнијих палеонтолога нашег века, који је у свом погледу на човека и космос пре свега уочавао "позитивну суштину биолошког процеса хуманизације", али је рекао и ово: "Статистички, на свим степенима еволуције, свуда и увек, зло се ствара и претвара, неумитно, у нама и око нас!" Дакле, и у нама, у човеку. Он је сам замјетнуо лаж, превару, издају ("издаја се слави"), сам је изградио свет мржње, па му се она, мржња, ко бумеранг враћа ("мржњом свијет нас учи"), сам је обезвредио све своје, људске вредности: истина је засуђњена, правда поражена, лепота наружена, част изгубљена, љубав изневерена, реч поломљена, вера издана, "рушилаштво врлину упреда". Чинећи зло, човек је све ствари померио из њихове битности, па и оне најузвишеније: "све што нам је свето утркивали смо се да изопачимо". Тако је човек и сам себе померио из своје битности.

Али наш песник не види само човекову изопаченост, деструктивност, па тако и његову деструкцију узвишеног, већ види и деструктивност самог узвишеног - равнодушних сила

природе, рецимо, ("за истим столом свеци и ђаволи") (Анђели горди лица нечаснога"), па и оне, по Канту, апсолутне узвишености - Бога. То нам најбоље откривају два завршна, дакле закључна стиха:

"Погледај с олтара пречасне истине творче
није ли то што смјераш пука бесмислица
Врати земљи смирај прометејске дражи
Охолост те неправди високо узнијела".

Тако наш песник своју велику трагичну песму не завршава у резигнацији, већ - у побуни. Та побуна се диже и из осећања да човек већ својим страдањем, па и кад га је он сам изазвао, завређује искупљење. Трагично у себи носи - узвишено. А човекова трагичност у свету, од "божанских извора постања", па до "данас и овдје", није увек и само с човекове кривице. Обруши се на њега метафизичко зло. Сетимо се Шардена: зло се ствара "и око нас"! Зло које се само собом храни, увећава и множи; зло које има хиљаду лица, која човек и препознаје ("народ поплуваше наказе"), али која су му остала и скривена ("издани смо не знамо од кога када"). Зло које се поиграва човеком и светом, понижава их и осрамоћује. Али и као жртва зла, човек је бивао напуштен од свих: "нико с нама не подјели очај", па и од самог творца: "презрен од богова... напуштен у својој самоћи". А жртва, већ са свога страдања - невина је. Зато, "ништа није свето и часно кад невиност проплаче". То и богове мора да застиди. "Богове застиди звучна од бола од крика..." - тако наш песник побуњује своју песму.

Али не само у наведеним стиховима, "звјезданост побуне" трепери у целој песми, просијава у тами што је рађају стихови човековог страдања, пораза и незнања. Верујући, ипак, у "човеково вечито надрастање себе у себи", верујући да човек може "очистити себе од несебе", песник пробуђује највишу човекову силу - љубав, која је, као права апсолутност, "непролазна увијек иста", слави лепоту, узда се у ум, открива снагу невиности, пригрљује наду, па и када "овдје и сада са пиједестала страха неки бог проговори у славу мртваца". Али наш песник верује у дојиле живота: "дојиле пружају величанствен отпор смрти". Нашавши тако веру у смисао постојања и живота ("да

кренемо широким замасима животу изнова"), песник најзад - дозива песму: "измами пјесму из срца пустиње".

Будући модеран песник, Загорац се, певајући, пита и о певању самом: о моћи и немоћи речи и песме. Своју претходну књигу "Вртоглавица ума" песник започиње високом инвокацијом: "ПОЕЗИЈО чаробна дјевицо ума...", одржавајући је из стиха у стих. Ни у новој књизи ово дозивање није изостало, али је оно, чини се, уздржаније. Песник дозива и реч: "измами ријеч из тјескобе бића" и песму: "измами пјесму из срца пустиње". Али наш песник, зна да у општој деструкцији стварности, посебно људских вредности, ни реч није поштеђена, нарочито не у нашем веку. Она није сачувала своју изворну лепоту и снагу, потрошила се, сломила или окаменила. И песник се тако нашао "на обали пустој скамењених ријечи", са свешћу да "ријечи су немоћне да искажу осјећања битка", или да докуче смисао постања и трајања: "Дубину смисла љепоте трајања нико још мудар није докучио". Најзад, наш песник носи сумњу да се може певати ако се не може живети, као што је Адорнова сумња у могућност песме уопште после Аушвица. Ту сумњу наш песник ће овако изразити: "Шта поломљене ријечи у пепелу траже..." Па ипак, песник, макар имао само реч која је "ко крик огољела", и знајући да му је певати исто што и живети, дозива и реч и песму. Али он дозива реч не више као божанску, која може све изрећи, осјећање битка, смисао постања и трајања, апсолутну истину свега на свету, већ дозива као песничку, чија је тајна моћ, парадоксално, у њеној недоречености: "жубори тајно недоречена јасност", или: није ли осјећај љепоте обећана у неизречености". Пева је као трагични крик људског, али и као херојску побуну човека, заточеног у безнадном свету и космичкој пустоши, изгубљеног у расточеном времену... пева је и даље с највишим интезитетом свог језичког израза... ови стихови теку у континуитету, стихично, сливајући се у јединствене песничке целине, које чине опет једну јединствену велику песму, песнички монолит, поему, химну, оду, јединствену песничку творевину у нашој савременој поезији.

По избору уредника:

Павле Софринић Нишевљанин,

Главније биље у народном веровању код нас Срба, БИГЗ, 1990, репринт издања из 1912.

Дуња

(*Pyrus cydonia vulgaris* L.) *жуња, шуња, мркајуња*; лужичко-српски: *дула, квјешла, квјешна, квић*; словеначки: *куйина, куша, куина*; чешки: *џдуле*; словачки: *куйна*; пољски: *џдула, њиџва*; руски: *аљва, квий, жуна, жушеј, дуња, њиџва, бедрјана цариградскаја*.

Дуња се налази у Каспијским крајевима у дивљем стању и мисли се да јој је ту због тога постојбина. У Стару Грчку је пренесена са острва Крита, а из краја гдје су Кидони становали, те одатле јој грчко име *малон кидонион*, тј. *кидонијска јабука*. Према овом њеном грчком имену постадоше сва њена остала имена: *жуња, дуња, шуња, куша, куина*...

Код старих Грка дуња бијаше посвећена богињи Афродити (Венери) и према томе се употребљавала као залога љубави. Афродитина кола бијаху испуњена миртом, ружама и дуњама, а још се сама богиња представљала с дуњом у руци. Плутарх тврди, да је Солон узаконио један народни обичај, по коме су млади супружници морали појести једну дуњу прије него што су заједно легли на брачни одар. По Плутарху, ово се чинило зато да би супружници једно другом увијек били пријатни, а по другима да би лијепу дјецу добили. А кад трудна жена поједе дуњу, вјеровало се да ће родити лијепо мушко дијете. Значајна је ова прича у којој дуња игра важну улогу:

Аконтје, заљубив се у лијепу Кидипу са острва Дела, а не имајући смјелости да јој то изјави, ријеши се на ову лукавост. Кад је једном лијепа Кидипа била у Артемидином храму, да јој принесе жртву, Аконтје убади у храм једну дуњу са овим написом: Заклињем се богињом Артемидом да ћу бити Аконтјева жена! Она дигне ту дуњу и гласно прочита напис на њој. Тиме је она и нехотице свечану заклетву положила, коју мораде одржати и тако постаде Аконтјевом женом.

Код нас Срба дуња има сличну улогу. О постању дуњином овако пјева једна наша лијепа народна пјесма:

Просу ми се бисер
 По злаћену брду
 Гди цар вино пије
 Њему служи момче
 На руци му гонце (ружични пупољак)
 Задријема момче
 Па испусти гонце,
 Гди је гонце пало
 Ту је земља пукла
Гди је земља ђукла
Ту је дуња никла.

Овакав дуњин постанак јасно наговјештава њено љубавно значење које она дијели с јабуком и наранџом. Јабука је најстарија њихова сестра и у таквом значењу најомиљенија и најбоље примљена. Јер док је јабукино значење не само еротичног, него и обредног па и религиозног карактера, дотле је дуњино значење искључиво еротично. У једној нашој народној пјесми пјесник вели о дјевојци: "У њедра јој дуња зри", а у другој како се Српкиња одсјечно брани против момачког насртаја:

Моја недра не миришу
 Нити *дуњом* ни наранџом
 Нити смиљем ни босиљем
 Веће душом девојачком

Сватовско значење добија дуња тек у друштву с јабуком: Ево за то потврде:

Кум зајезди двори зазвонише
 А где ћемо куму коња свезат
 Младозењска мајка милостива
Насадила ђуње и јабуке
 Ту ми веж'те милом куму коња
 Милом куму и староме свату
 По закону и ручном деверу.

Значајна је у овом погледу и једна друга народна пјесма:

Фалила се жута дуња на море
Да је цвијет на 'ви свијет најљепши.

Али по истој тој пјесми то оспорава зеленика јабука, тврдећи да је она најљепша.

Овој то оспорава "шеничица шесторедица", овој "лоза винова", овој "млада мома скоро вјерена", а овој "младо момче скоро вјерено", које вели:

Што се фалиш млада мома вјерена,
Ја сам цвијет на 'ви свијет најљепши:
Мирисаћу жуту дуњу на море,
А гристи ћу зеленику јабуку,
А јести ћу шеничицу шесторедицу,
А попићу виту лозу винову,
А љубићу младу мому скоро вјерену.

Оваква градуација, по нашем мишљењу ништа друго не значи но разне степене љубави, од првог заноса, па све до краја. У рефрену једне наше познате песме дуња ранка и крушка караманка заједно се спомињу, и изгледа, да се под дуњом ранком има разумјети крушка караманка. А ако то тако не би стојало, онда такво њихово спајање ништа друго није до обилато симболизовање особина Српкиње удаваче. Најизразитије симболизовање удаваче дуњом је у овој пјесми:

Јесен стиже дуњо моја, јесен рана
Од јесени до јесени
Све се село већ ижени,
Душо моја бежи мени
Не варај јарана
Младост прође дуњо моја,
Младост рана
Ја те душо жељан оста
Чекања је било доста
Бежи мени о јесени
Не варај јарана.

Са сваког њеног лијепог значења појмити је постанак женског имена у нашем народу ДУЊА.

Душан Ристић

Традиција која траје

ПЈЕВАЧКА ДРУШТВА БУДЕ НАДУ У ЖИВОТ

Тамо гдје постоје пјевачка друштва или секције нађен је прави смисао живота младих људи у граду или на селу.

У другој половини 19. вијека у цијелој Босни и Херцеговини у српском народу се оснивају национална удружења, друштва и установе као што су библиотеке с читаоницама. Најчешћи облик тог организовања су пјевачка друштва настала у тешким тренуцима живота српског народа под турском влашћу. Ова пјевачка друштва су не само његовала музичку традицију свога народа, његову културну и духовну традицију, баштину, већ су и окупљала младе који су жељели да се докажу у пјесми, игри и завичајном колу својих предака.

Најпознатија српска црквено-пјевачка друштва у Босни и Херцеговини тога времена била су: "Слога" из Сарајева, "Вијенац" из Брчког, "Његош" из Доње Тузле, "Србадија" у Бијелини, "Бранко" у Прњавору, "Вила" у Приједору, "Вишњић" у Босанској Дубици, а сада Козарској Дубици, "Гусле" у Мостару, "Дечански" у Зеници, "Застава" у Вишеграду и Невесињу, "Змај" у Дервенти, "Зора" у Стоцу, "Јавор" у Бугојну, "Јакшић" у Кључу, "Јединство" у Бања Луци, "Југовић" у Бихаћу, "Крајишник" у Босанском Новом, а сада Новом Граду, "Милутиновић" у Високом и Босанској Крупи, "Николајевић" у Варцар Вакуфу, а сада Мркоњић Граду, "Побратимство" у Санском Мосту, "Свети Сава" у Фочи, "Соко" у Требињу и "Сундечић" у Ливну.

Прије оснивања црквено-пјевачког друштва у Брчком, почетком децембра 1896. године, при Читаоници коју је основао Васо Пелагић 1860. године, дјеловала је прва масовна културна организација под именом пјевачко друштво "Србадија". Ово пјевачко друштво из Брчког у ондашњем хотелу "Босна" (власништво трговца Љубомира Крسمановића) повремено је приређивало приредбе добро посјећене од грађанства Брчког.

Никола Тесла члан "Вијенца"

Статус оснивача (утемељивача) стицао се уплатом 25 форинти "једном за свагда" док су потпомагачи плаћали 6 форинти годишње. Одбор брчанског пјевачког друштва сачињавали су: предсједник Стеван Ковачевић, потпредсједник Саво Којдић, секретар Владимир Ковачевић, благајник Нико Уљаревић, књижничар Димшо Митровић, одборници Јово Укропина, Саво Ђеловић, Јанко Јанчић, Тошо Ристанић, Ристо Барњаковић и Стеван Цвјетковић. Сви су брчански трговци изузев Јанка Јанчића који је био службеник.

Интересовање за учлањивање у пјевачко друштво "Вијенац" показивале су многе познате личности у Босни и Херцеговини и у иностранству. Из "Босанске Виле" од 15. јуна 1897. године цитирамо: "чувени и прослављени српски научењак у далекој Америци г. Никола Тесла писао је из Њујорка српском пјевачком друштву "Вијенац" у Брчком и са повећим прилогом уписао се за члана утемељивача тог друштва. Тако овај велики научењак осим што прославља српско име по цијелом свијету него и материјално помаже браћу своју и преко океана. Слава му и хвала"

Застава "Вијенца" направљена је од плаве свиле са златножутим ресама по ободу. На предњој страни у златном вијенцу налази се лик Симе Милутиновића Сарајлије а око лика златним везом исписан је назив друштва. На полећини је извезена лира. Траке на заставу поставили су: Београдско гимнастичко друштво "Соко", Шабачко пјевачко друштво и Српско-јеврејско пјевачко друштво из Београда које је на свечаности освјећења заставе "Вијенца" представљао Исак Хаим. Свечаност је била 29. јуна 1897. године у Брчком. Заставу је освјештао брчански прото Михаило Јовичић, а кума заставе била је гђа Јелка Хаџиристић, супруга Ристе Хаџиристића, трговца из Брчког. Она је овом пјевачком друштву даровала гусле са изрезбареним ликовима светог Ђорђа и Милоша Обилића.

Пјевачко друштво "Његош" у Тузли

Већ је прошло 124 године од оснивања пјевачког друштва "Његош" у Доњој Тузли. Само од себе намеће се питање: зашто баш у Доњој Тузли? Због тога што је највише Срба православаца било у овом дијелу Тузле. Као што је познато Доња Тузла је готово потпуно нестала услед експлоатације соли. Иначе, у Споменици о овом пјевачком друштву из 1937. године за ово пјевачко друштво се каже "Његуш" а хроничар спомиње хрватско пјевачко друштво "Мајевица" у Тузли. Пјевачко црквено друштво "Његош" основано је далеке 1880. године и покушаћемо набројати само неке важније детаље из живота и рада чланова овог друштва.

У лето 22. јуна 1903. године преминула је гђа Мара, удова Јована Јовановића, мајка првог оснивача и предсједника "Његоша" Ристе Јовановића, трговца из Тузле. Послије Ристине смрти предсједник пјевачког друштва "Његош" постао је његов син Лазо и на том мјесту био све до 1903. године када је дужност предсједника пјевачког друштва "Његош" преузео Перо Стокановић, такође трговац из Тузле и власник хотела "Бристол" у овом граду. Занимљиво је истаћи да је гђа Мара Јовановић овом друштву даровала заставу. Према тестаменту једну петину од цјелокупне своје имовине завјештала је овом пјевачком друштву чиме је постала највећа добротворка у Тузли.

Од активности чланова "Његоша" споменимо да је на Митровдан 1903. године приређен концерт у Тузли на коме је са једном соло тачком наступио чувени тенор Коста Травањ, тада учитељ у Сарајеву.

25. маја 1903. године предсједник овог пјевачког друштва Перо Стокановић, потпредсједник друштва Васо Р. Црногорчевић и члан одбора Михаило Поповић представљају "Његоша" на прослави 50-годишњице Првог београдског пјевачког друштва.

Трговац Перо Стокановић на Светог Саву 1910. године дарује "Његошу" 400 круна, а приликом смрти свога оца Павла, такође дародавца прилаже овом друштву 1.000 круна. Те исте године поклања пјевачком друштву и клавир и даје 810 круна, па је фонд овог пјевачког друштва повећан на 14.000 круна.

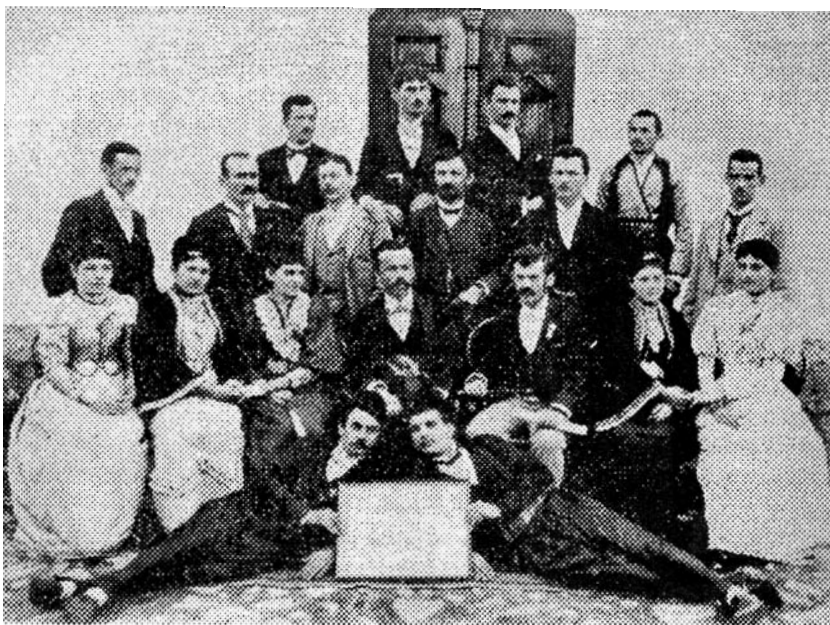
Требало би нам много више простора да би представили активности свих српских пјевачких друштава у Босни и Херцеговини. Довољно је рећи да је лијепу традицију ових пјевачких друштава прихватио и садашњи млади свијет. Има доста

пјевачких друштава у Републици Српској и стално се оснивају нова. У Брчком са истим називом "Вијенац" постоје женска и мушка пјевачка група, односно пјевачко друштво, чији су наступи запажени широм Србије и Босне и Херцеговине. Овај садашњи "Вијенац" успјешно води магистар етномузикологије Драгица Панић-Кашански.

Како сазнајемо, и у Тузли је обновљен рад "Његоша" још 1990. године, па ово друштво и поред многих материјалних потешкоћа наставља свијетле традиције својих далеких предака из 1886. године. Гледајући у цијелини рад пјевачких друштава ваља истаћи да свуда тамо гдје постоје та друштва нема кафанских туча, ни досаде међу младима јер кроз пјесму, свирку и завичајно коло млади налазе смисао свога живота. Не каже се узалуд:" Ко пјева, зло не мисли!"

И на крају, желим да се срдечно захвалим главном уреднику часописа "Просвјетина посланица" у Тузли г. Витомиру-Вити Павловићу који је у свом часопису писао о "Његошу" из Д. Тузле као и г. Драгану Мићићу, сараднику Просвјетиног "Годишњака" у Шамцу од кога сам сазнао имена пјевачких друштава у далекој прошлости.

Доњотузланско српско црквено певачко друштво 1894. године

Марко Драганић

КАКО СЕ СЛАВИЛА СЛАВА НА ПОДРУЧЈУ СЈЕВЕРНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

*Ове редове посвећујем мајци Гоши и оцу Неђи, који, иако у
избјежљивству, и даље своју крсну славу Матијељдан
(29. новембар по новом календару)
слави онако како су је прије њега славили његови преци,
који су се почетком 18. вијека из села
Петровића код Никшића доселили у Брчане.*

Јесен и зима су годишња доба када Срби славе највећи број слава. Како је то вријеме управо сада, одлучио сам да овим записом од заборавља сачувам славске обичаје који су практиковани на подручју коњичке општине. Ову обавезу сам преузео тим прије што је од предратних 7.000 Срба колико их је живјело у тој општини, још остало само 200-тињак. Расули су се широм свијета и овим записом желим да их подсетим како су њихови ђедови и очеви дочекивали славу. Знам да сви "одржавају свијећу". Нека их и то подсећа на њихов и мој завичај који сада постоји само у сјећањима и на видео-записима.

Крсна слава код Срба је обичај којим се одаје породична почаст свецу заштитнику. Обиљежавање тог дана, иако у принципу врло слично, разликује се од подручја до подручја, па чак се разликује у истом крају од села до села.

Будући да се у селима још увијек сачувао, готово аутентичан начин славења свеца заштитника, породичне славе, отуда и наше мишљење да то представља изворни облик крсне славе.

У крају одакле ја потичем (Општина Коњиц) по причању мојих предака одувјек се славило, без обзира на околности. Обичаји су се преносили са кољена на кољено и још увијек су чини ми се задржали потпуну изворност, онако како је то било прије 100 и више година.

Славило се најмање три дана. Окупљање гостију започиње уочи крсне славе. Ту вече присутни гости би се помолили Богу, запалила би се само једна свијећа, а кандило би стално горело у иконостасу. Уколико није било иконостаса, кандило је горело испред иконе свеца заштитника, објешено на зид.

Гости који нису дошли из сусједних мјеста исто вече би одлазили

својим кућама, а родбина која би дошла из других мјеста остајала би на "конаку". У зависности од окупљених гостију, да ли се радило о условно речено млађим или старијим лицима, али и о томе, да ли је сутра радни дан или не, зависило је до када су гости остајали. Наравно да је "боравак гостију" зависио и од атмосфере која је владала у кући домаћина. Ако се цјевало, боравак гостију био је знатно дужи. Гости би најчешће остајали до поноћи.

Већ око 10 часова на дан славе почиње окупљање гостију. За софром, која је врло богата, гости сједају по њиховој "важности за домаћина". Кум и представници куће с којом се домаћин, удајом или женидбом ородио, сједили су на почасна мјеста. Из времена док није постојала електрична енергија, кум би сједио под "лампом петролејком". То је био израз његовог статуса, јер кум представља посебан род. Тај обичај нарочите пажње према куму одржао се до данашњих дана.

Одмах по сједању за софру, у чашу се сипала, углавном ракија шљивовица, а касније и друга пића. Гост наздравља домаћину славу и по испијању на чашу ставља јабуку, а у каснијем периоду обично паклицу цигарета. У зависности од блискости с домаћином неки би се гости шалили тако што би на чашу стављали врло мале јабуке, а обичај је да се на чашу стави што крупнија јабука. Помињала би се свака попијена чаша, а посебна почаст давана је тзв. трећој чаши. За њу постоје посебне здравце.

Тако би се сједило и причало све док домаћин не би оцијенио да је вријеме да се ломи крсни хљеб. Углавном би се то радило између 14 и 15 часова.

Гости на позив домаћина устају јер домаћин пали свијеће. У мом крају то је била свијећа састављена од три крака који су повезани једном попречном свијећом тако да са средњим краком чини крст. Још се упали једна мања свијећа. Оне горе на источном зиду просторије у којој се слави, код кандила и иконе у посебно припремљеном свијећњаку углавном од дрвета, ако домаћин нема иконостас. Иконостас су имале само богатије куће пошто је његова израда била врло скупа. Када се свијеће запале, чита се Оченаш и домаћица додаје већ припремљену кадионицу домаћину који кади икону, кандило и свијеће, те госте који по завршетку тог дијела обреда поново сједају.

Домаћин би затим замолио госте да му "помогну орати" што би гости са одобравањем прихватили и позивали га да "истјера волове", односно да изнесе крсни хљеб. Домаћица је дан уочи славе ишпарала крсни хљеб посебним шарама. Уз то она је припремила још два хљеба,

тако да би домаћин одједном изнио три хљеба. Наравно да је на врху био крсни хљеб на коме се налазила врло крупна јабука.

Приликом доношења хљеба међу госте домаћин је имитирао "гје-рање воловске запреге у бразди". Прије тога са стола је склоњено све изузев чаша и пића. Гости устају и помажу домаћину спуштање хљеба на сто. Наравно да је домаћин већ раније одредио "долибашу", човјека који ће ломити крсни хљеб и он обично сједи на средини стола, по дужини. Та част припада обично куму или великом кућном пријатељу, а увијек се радило о старијем човјеку. По спуштању хљеба на софру, домаћин позива госте да се помоле Богу. Устаје се са столица. Затим долибаша први наздравља, "помене прву чашу" на шта сви присутни гости одрже здравицу и пију из чаша. Пошто им домаћин или неко од његових синова допуни чаше, "наздраве другој". Моле се Богу. Овога пута "чита се слава" специфична молитва која се чита само поводом славе. У међувремену домаћица припрема кадионицу којом се послјије читања молитве каде свијеће, икона, кандило и гости, као и све просторије у кући или стану.

Затим долибаша узима хљеб, три пута га окреће у рукама, говорећи здравицу којом хвали домаћину и домаћина, који су се потрудили да припреме крсни хљеб. Потом га ставља на главу, држећи прстима десне руке, "јабуку" на хљебу, а то представља посебно урађену шару на хљебу. Тако преломи хљеб и држи га испред себе окрећући га три пута. Прије окретања узме вина и прекрсти га. Када заврши окретање хљеба "онако како се жито сије" говори: "Нама из сретне, домаћици из десне. Сретно било и тамо и вамо". Домаћица примајућу половину крсног хљеба љуби руку долибаше и подврискује и поскакује весело. Уколико се приликом раздвајања двије половине хљеба деси да се одлومي већи комад, тумачи се доласком неке несреће у кућу, односно да ће умријети неко чељаде. Зато се раздвајање хљеба врши врло пажљиво.

Долибаша узима и преостала два хљеба и од њих обично рукама, а некада и преко главе одлومي мање комаде, које такође оставља на столу. Он је дужан да половицу крсног хљеба излومي на столу у онолико комада колико има гостију.

По завршетку тог обреда, домаћин додаје пуну велику чашу заслађене ракије или вина долибаши који поново држи здравицу и честита домаћину славу. При томе говори да ће ко више попије, дуже да живи и тако се гости кроз шалу понашају. Потом се љуби с домаћином, а овај опет с гостом који је преко пута њега за столом и тако "унакрс" док се сви не изљубе.

Затим гости редом честитају славу домаћину, пошто се сматра да је слава прослављена ломљењем крсног хљеба. Потом сједају, а доли-баша наздравља "трећом". Како који од гостију помиње трећу - устаје и крсти се. Када сви гости за столом помену трећу, слиједи постављање славског ручка са свим ђаконијама припремљеним за тај, уз Божић и Васкрс, најсвечанији дан за сваку породицу.

Наравно да се кува и кафа "дочекуша" чим се искупи неколико гостију, а кафа "сиктеруса" је кафа коју гости пију прије него ли поћу својим кућама или другом домаћину коме такође одлазе на славу. Један "пићар", гост који долази на славу (у жаргону се каже да "иде на пиће") обилази више домаћина. Исто тако и њему долазе гости када он слави.

На дан славе врло често се знало и "осванути" за славском трпезом, посебно ако је слава падала за какав нерадни дан. То међутим није сметало домаћину и домаћици да и тај други дан који се звао "криље и окриље" угосте, али тог дана "неформалне госте", односно комшије који се позову на кафу и сједељку уз пиће и јело. Успут се мало прокоментарише како се славило, ко су били гости, колико их је било, колико се попило, јер је све то говорило о угледу који ужива домаћин у селу и околини. На криље и окриље кућу домаћина би најчешће походио и православни свештеник који је вршио обред "прекадње куће и освешћења водице". Понекад би у зависности од ранијих обавеза долазио и прије славе, али најчешће други дан или на дан саме славе.

Овако се славило на селу док се у граду слава обиљежавала ломљењем, крсног хљеба и славским ручком, без слављења уочи славе и "криља и окриља". Све се завршавало за један дан и то углавном једно поподне, али би свештеник обилазио и те куће или станове.

Оно што је врло специфично на подручју коњичке општине јесте да се приликом слављења уопште не припрема кољиво, које се припремало само за обред давања опијела умрлима.

Као и у осталим крајевима, и у мом завичају најчешће славе биле су Никољдан и Јовањдан.

У Брчком, 2. децембра 2004. године, записао Марко Драганић по сјећању, како се славило у селу Брђани код Коњица, а такав обичај био је и у осталим селима те општине.

Ћазивања и записи (грађа)

*Славко Медунић,
Прозор
уље на илајину*

ИЗВОРНЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

Забилежила Митра Цица Мијаиловић по казивању Ђукић
Цвије (1919) из Церика у избеглиштву у Брчком 1994. године.

сватовска

(Пјевале су је обично двије млађе жене пред капијом младожење
дочекујући сватове.)

Сви сватови, браћо наша,
Јесте л' сви здраво?
Идете ли сви заједно
гором зеленом?

Вијал' вам се коњ зеленко
под ђувегијом?
Сијал' вам се златно перје
за кадифлијом?

Дјевојачке пјесме

1.

Благо теби зелена горице
ти се младиш сваке годинице,
а ја сада и више никада.

Зелен ора' не зеленио се,
мој драгане, не оженио се.

Невен вене крај горе зелене,
дика вене што не љуби мене.

Цура оре и гони волове
'ајде воле, мило јање моје.

Дјевојка је дуго дјевовала,
код свог оца и код туђе мајке.

2.

Мила нано, пробуди ме рано,
да обиђем дворе Миланове,
да ја видим шта у двору има,
бијела 'љеба на сунцу печена.

3.

Уродиле жуте крушке.
Вјетар пири, сукње шири.
Цвијеће њише, фес подиже.
Ој, злато моје дођи ми до зоре.

4.

Снијег паде на бехар на воће
да Бог даде сваком ко шта хоће,
а и мени што је срцу драго.
Мени драго једно момче младо,
ни малено ни одвећ големо,
средња боја у најљепше доба.
Од јордама јечерма му сама
шором иде а цигару пали
мисли мене младу да премами.

5.

Дуга њива није хлада нема,
само једна топола зелена.
Под тополом саломљене гране,
ту цурице вјешају ђердане,
млади момци своје копоране.
Под тополом зелени се трава
ту ми лола хиљадарку дава.
А ја велим, мила моја дико,
још ме није пољубио нико.
Само ме је пољубила нана
у бешики кад сам била мала.

Празници оџо Божића

Варица

17. децембра је Света Варвара, Вариндан или Варица, дан на који се у прошлости у свакој кући кувало помијешано зрнeвљe свих житарица, а понегдје су додавали и зрна кукуруза или тиквино сјеме, па и плодове воћа и поврћа. Приликом кувања овог обредног јела није се смјела додавати вода, нити сипати со. Понегдје је домаћица по правилу кувала хућећи. У Грузи се најприје ујутро варицом посипао извор са кога је захватана неначета вода, коју су потом, ради здравља, пили сви укућани. Негдје је овај дан празнован ради поља и усјева, а негдје да дјеца не добију богиње или да вукови не нападају људе и стоку. Свету Варвару славили су гребенари као заштитницу свога заната. Света Варвара (страдала као хришћанка 306. године) је крсно име само појединих родова.

Савица

18. децембар је дан када се празнује Свети Сава Освећени, који се у народу назива Савица. За Саву Освећеног мало се зна у нашем народу, што је према ријечима етнолога Милета Недељковића, врло чудно јер је свети Сава Српски, као најпоштованији наш светац управо имао узор у овом светитељу. Свети Сава Освећени или Јерусалимски, тако назван по манастиру у близини Јерусалима, чији је оснивач, писац је првог типика о поретку црквеног богослужења. (Наш свети Сава је аутор првих наших типика.) Сава Јерусалимски, ученик Јевтимија Великог, упокојио се у дубокој старости 532. године. Овог свеца неки наши родови, такође славе као крсно име.

Савица, као се у народу назива овај празник доводи се у везу с Варицом и Николицом (светим Николом), јер су у три дана заредом (17-19. децембра) њихови благодани, што изражавају стихови о варици:

*Варварица вари,
Савица хлади,
Николица куса.*

Ови стихови познати су и у брчанском крају.

18. децембар је дан када је основан Баштинар, удружење за његовање српског културно-историјског насљеђа.

Ниџодан

19. децембар - Свети Никола врло је уважен у православном свијету, посебно код Грка, гдје важи као општи помагач хришћана. И код Срба је светитељ Никола у великом поштовању, много већем него што би му припадало по мјесту које заузима у небеској хијерархији.

Отац Никола, звани Чудотворац, највећа сила на мору, сматра се заштитником путника и морепловаца, у неким крајевима се њему моле нероткиње, а у новије вријеме је његов дан све више светковина дјечије радости. Срби западних страна зову овог свеца Чувар Никола, јер он воли и чува дјецу, доносећи им о свом дану разне поклоне, чиме је српски народ сузбијао утицај католичанства (помоћу Деда Мраза).

Овај светац је без премца као крсно име (кућанска слава) у Срба, а слови и као водена слава, јер га као заштитника својих заната и занимања празнују воденичари, лађари, рибари и сплавари.

Још су три важна празника у овом периоду године, који се и данас обиљежавају у српским кућама.

Дјетињци, материце и оци

Дјетињци (Дјетињце), три недјеље пред Божић је важан породични празник, дан с доста ведрине и шале, кад дјеца да не би била "објешена", дају откуп родитељу, најчешће у орасима, сувим шљивама или јабуковачи, претходно их прикупивши од бака, или их, ако су затечена, мајке откупљују.

Материце су двије недјеље пред Божић, када по обичају свака мајка дијели дјеци, која је свежу, поклоне на име свог откупа.

Оци

Овај празник пада увијек у недјељу пред Божић који је непокретни празник и увијек је 7. јануара (25. 12. по старом календару). На тај дан се везују и поклонима откупљују сви мушкарци који су се потврдили очинством. Када Божић падне у понедјељак Оци буду на Бадњи дан 6. 1., и то је најкаснији дан Отаца. Ако је Божић у уторак Оци су на Туцин дан (5. 1.), ако је у сриједу Оци су на св. Анастасију (4. 1.), у четвртак - оци су на св. Јулијана 3. 1., ако је у петак Оци су на св. Игњатија Богоносца (2. 1.), ако је у суботу Оци су на саму Нову годину, а ако је у недјељу онда су 31. 12. у претходној години и то је најранији датум Отаца

Петар Васић

Легенде

Миличи́на вода

"Знам, чуо сам од старих људи за причу о Миличи́ној води, то је било за вријеме Турака"- полако, као да му нешто у причи не би промакло, казује Петар Сомбић из Крбета, добродржећи, чича који је превалио половину осме деценије- "Знаш, ја сам ти двадестосмо и доста памтим, а о Миличи́ној води сам чуо од пуно старијих од мене који су то опет чули од њихових старих и тако се преноси прича. Најбоље памтим оно што сам чуо од свога ђеда. У овом селу има још један сличан извор, зове се Звијезда, али нема овакву воду. И није само вода, овдје је широко поље. Видиш ли колико ту има ливаде и простора за игру. Ту ти је, брате мој, по традицији одржаван зимски вапшер. На Богојављење сваке године народ се ту окупи, весели се, коло игра, свирају свирачи и ори се пјесма наша сељачка, ми кажемо: пјевамо *ушпроје*. Извор који је и сада ту, сно видиш, уредили смо га и наткрили, дуго је био једини за пола села. Долазило се на воду са "бремама"¹ па кад се цуре и младине састану буде читаво сијело док наточе воду. Одавде су воду носили цијели Крбети, дио Бузекаре и дио Слијепчевића. Данас је многи, скоро сваки, домаћин ископао себи бунар, али овакве воде нема нико..."

Прича даље тече нашироко, тема се удружује с другим сличним које надођу и у великој раскошној кошари ријечи и детаља разабире се наредна легенда о настанку Миличине воде.

Била је у овом селу дјевојка надалеко позната по љепоти, наочита, вриједна и обдарена многим божијим даровима. Лијепа и паметна, али не баш срећна избором момака који су јој долазили. Никако да дође онај прави, очекивани. Желела је да се неко чудо деси да се о њој чује што даље не би ли се прави момак једног дана појавио. И чудо се десило! Док је Милица једног прољећног дана чувала стоку, пјевала, маштала о љубави и обавезно прела сједећи на трави није ни примијетила да јој се вретено јако завртило и дубоко зашло у земљу. Када је то примијетила нагло га је тргла из земље, а онда је на том мјесту

¹ Назив **брема** или бременица, вјероватно је настао од пошења као бремена на рамену (или од "обраменица"), а ради се о издуженој дрвеној бачвици или буренцету са два уска округла отвора (олозго и са стране), пунило се питком водом, затварало чеповима од кудјеље (чепине) и на рамену носило. У кући се служило водом пунећи из бреме лончиће, бардаке, тестије, тикве или крбање. Брема је зими имала своје посебно мјесто у кући, а љети испред куће, на камењу и у хладу.

шикнуо млаз воде и наставио да тече долином. Људи су се окупљали да виде то мјесто и да се чуде. Пили су воду, дивили се њеној питкости и прозвали је Миличина вода... Шта је даље било са Милицом, да ли је дошао по њу онај прави, колико је живјела, је ли имала дјеце?... нико не зна да каже, али прича као и свака прича о лијепим дјевојкама и њиховој судбини може да има лијеп и тужан наставак и крај. Углавном, Крбети добише воду за пиће коју и данас користе и још више: ове године уредише извор, наткрише га и у његовој близини саградише друштвени дом за састајања, дружење и весеља. Користиће његове велике собе и о богојављенским ваперима.

Пиперачка парохија

Досељавање Срба у подмајевичка села трајало је (и траје) у протеклих два до три вијека и то из разних дијелова Балкана и са ширих простора. Посебно је занимљиво доћи до правих одговора на питања: одакле су се и када досељавале породице у Пиперце и околна села, те када су грађени вјерски и други објекти у овом крају? Трагајући за одговорима на та питања, осим писаних докумената и друге литературе, добро је разговарати с људима који преносе приче које су чули, или су нешто о томе прочитали.

Драгоцјене изворе за сакупљање таквих података као и записа о условима живота у разним историјским околностима представљају црквени љетописи које су ревносни свештеници писали и у које су селективно (на одговарајући начин провјерено) уносили информације

до којих су долазили увидом у књиге и кроз народна усмена казивања. "Много штошта није убиљежено услед недостатка података па бих молио сваког, који буде читао овај летопис, да пропуштено убиљежи и допуни, на чему ћу му бити много захвалан. Нарочито молим браћу свештенике, који буду службовали на овој парохији, да редовно уписују све важније догађаје из живота парохије и ближе околине.", записао је покојни прота Мило Дојчиновић у летопису парохије Брезово Поље.

Мислећи да скоро нема више мени доступних тако записаних података у овим изворима, нешто споријим кораком, наставио сам да биљежим слична казивања људи које сам могао сретати, односно који су ми у случајним разговорима нудили своју причу. Трагајући и даље за документима, а уз помоћ и благослов оца Драгана Јездиха, садашњег свештеника у парохији Пиперци, дошао сам и до нових података које овом приликом преносим. Записани подаци односе се на парохију Пиперци, на неке овдашње породице, на настанак парохије и имена појединих села, изградњу цркве и досељавање Срба у ове крајеве.

Он, свештеник Драган Јездих, ми је помогао да "завирим" у други летопис који је "по забиљешкама протe Бранка Поповића, приредио прота Р. Софреновић" и у коме (летопису) сам нашао следеће: "Пиперачка парохија лежи на обронцима планине Мајевице која се таласасто распростире око речнице Гњице која протиче кроз саму средину парохије и дели је на два дела. У самој средини парохије налази се садашња црква посвећена светој Петки Параскеви.

Парохија се граничи са... (од истока, па југа, запада и сјевера су парохије: Драгаљевац, Тутњевац, Брчко - села, Брезово Поље и Вршани)...Села која сачињавају ову парохију су: Пиперци, Главичорак, Горња Буковица, Коренита и Мртвица.

Како је које село добило име? Пиперци су добили по неком војводи Пиперу¹ који је имао, причају, кућу на брду крај потока Лукавца и рибаке у њему. Главичорак јер је ту нека војска изгинула - заглавила. Горња Буковица због букава које су досељеници нашли и сјекли. Коренита јер су се први досељеници, данашњи Кандићи, доселили из Корита, на граници Херцеговине и Санџака (старе Рашке), а Турци погрешно дали име Коренита уместо Корита.

Мртвица се некада звала Живица јер су јој први насељеници око воде Гњице, ниже данашњег гробља, у њивама званим "селишта" живели по

¹ У писаним изворима, па и у неким научним радовима, име Пиперци узима се као доказ да су се у ово село доселиле неке породице из црногорског племена Пипери. Тачан запис о томе треба наћи.

живицама у колибама. Када су Турци завладали онда су све уништили (учинили фет) свијет се разбјежао или изгинуо и село замрло, обамрло, умртвило - Мртвица...

Први досељеници у Пиперцима живјели су са десне стране ријеке Гњице и то само три-четири породице које потичу из 18. вијека. Најстарије породице су Нинићи по неком Нини, а сада се презивају Лазићи-Томићи, а даљи су им рођаци Јовичићи.

Томића и Лазића предак оженио се Каравлашком...

Њихов предак Јосо направио је воденицу на Гњици "Јосиновачу", славе Четверодневног Лазара.

Друга породица Васићи и Гаврићи по Васи и Васином брату Гаври. Васини и Гаврини преци били су ковачи... Славе Никољдан.

Трећа породица су Кордићи, данас се презивају: Тодићи, Лукићи, Ракићи, а даљи су им рођаци Вуковићи и Ђорђићи, славе Св. Јована Крститеља. Ове породице не знају одакле су дошле.

Остале породице доселиле су се у 19. вијеку. Тодоровићи, по Тодору и његова три сина (Максимовићи, Стојановићи и Видовићи), доселили су се из Коретапа и Смиљевца, а ту се њихов предак, Тодоров отац, Јово-Јовелја доселио из Никшића са Тодором и још четири сина. Од Паје су Пајићи у Коретапима, од Поље су Пољићи и Јовелјићи у Пукишу. Од Ивана су Јовелјићи у Коретапима и Слијепчевићима, а од Мије су Митровићи у Коретапима. Од те петорице браће има 30 до 40 породица у овом крају, наклоњени су сви кавги. Славе Светог Луку.

Остале породице доселиле су се послје...

Ивановићи су дошли из Вукосаваца, Видовића двије породице из Мртвице - славе светог Илију, Илићи иза Брчког, из Посавине, Гаврићи (други), Ристићи и Лукићи (не знају своје поријекло).

Главичорак је село на брежуљку код утока Лукавца у Гњицу, одакле се Гњица све до свога утока у Саву, тј. До Накића куле, зове Црни Лукавац."

У црквене књиге у цркви Св. Петке Параскеве у Пиперцима, као што су "домовник" и друге записано је да су раније књиге изгорјеле. О изградњи првог православног вјерског објекта у Пиперцима постоје различите приче, нпр. да је бег дозволио да се сагради само дрвена капела која је послје изгорјела, те да је црква пренесена из другог мјеста овдје и сл...

У лџтопису из кога су наведени претходни подаци записано је о изградњи прве цркве следеће:

"У Пиперцима је поновао јереј Ђорђе Свитлић, примјеран свештеник и

добар радник. За вријеме његово саграђена је прва капела, а на истом мјесту и црква која је опремљена читавим инвентаром и најскупоцјенијим књигама. Имају све књиге потребне за богослужење и то у кожном повезу. У књизи Србљаку стоји записано ово: Многогрешни Татомир (Ташан), Буковичанин, житељ јаменски (Јамена, Срем), сада општински биљежник у Јањи, котар бијељински (Босна) приложио ову свету књигу звану Србљак цркви Св. Преподобне Матере Параскеве у Пиперцима, ради успомене моје славе (крсног имена) Св. Стефана Српског Краља Дечанског, за здравље моје и моје супруге Паулине, пред душу мртвих: отца ми Стевана и матере Вемије и сестре Смиљане, Бог да прости.

Запис овај написа својом руком у Јањи дана 25. јануара љета господњега 1905. Т: -Књигу ову звану Србљак освети ја многогрешни слуга светог олтара господњег, јереј Георгије Свитлић, парох пиперачки, котар Бијељина, у Босни, другог фебруара 1905. године, рукоположен за ђакона 11. јуна 1895. године, на Св. апост. Вартоломеја и Варнаву, а за свештеника 18. септембра 1895., на рођење Пресвете Богородице, небеске парице. Именован за пароха 19. марта 1896. године бр 200 Митрополијске управе у Доњој Тузли, при АЕ (архиепископу), митрополиту зворничко-тузланском Николају Мандићу, садашњем АЕ и митрополиту дабро-босанском у Сарајеву. Рођен сам 7. априла 1862. године у Јасеновцу на Сави, бивша Друга банска регимента, у Хрватској, од оца Јована и матере Јоке, рођене Рајичевић. Отац ми је рођен 1821. године, а умрије јануара 1899. године, а мати рођена 1819. године, а представи се децембра 1882. године. Бог да прости, о своме трошку саградих црквицу (капелу) која се освети 1898. године за хелију, 11. октобра, а 1899, 14. октобра за капелу и посвети Св. Преподобној Матери Параскеви. Запис овај писа својом руком да се зна познија времена еда се народ у молитвама и мене сјети." То је, дакле најаутентичнији запис о првој изграђеној и освјештаној цркви у Пиперцима.

За крај овог текста навешћу једну занимљиву и важну информацију о умјетничким вриједностима данашње новоизграђене цркве у Пиперцима. Наиме на Интернету, ако у претраживач унесете ријеч Пиперци, добијете низ статистичких података из ранијих пописа о овом селу, али осим тога можете добити и податак да је рестаурацију иконостаса у овој цркви радио познати умјетник Војислав Луковић. (Исто се добије ако на интернету потражите страницу: Војислав Луковић.)

Небојша Пудар

Изреке

Глава ми као Цоцин бубањ

"Глава ми као Цоцин бубањ", често то изговарамо, тачније, неко чешће, а неко углавном у јануару мјесецу кад заредају све могуће прославе, интернационалне, националне, религиозне, пословне... Јутром послје таквих прослава тешко устајемо, мрзоволни, неиспавани и с јаком главобољом. Тада изговарамо већ чувену изреку "глава ми је као Цоцин бубањ" и тражимо по кући дал' аспиристине, дал' кафе-тине или нешто конкретније, а никад се не запитамо ко је тај Цоцо којег послје сваке бурније ноћи помињемо.

Цоцо је рођен као Јово Пудар 1922. године у Чапљини од оца Владе и мајке Софије, рођене Гачић. Име добија по дједу. Обичај је био да се прворођеном сину даје име по родоначелнику породице, ал' у овом случају то је био другорођени. Владо и Софија су били у браку још прије балканских ратова, мушка дјeca су се рађала али су и брзо умирала. Свако је по рођењу добијало име Јово. Софија се препала да је име "уклето", те 1919. године, кад јој се рађа здраво мушко дијете, даје му име Душан по Душану Силном, надајући се да ће га име таквог војсковође "сачувати". Душан остаје жив и здрав, а Софија рађа другог сина 1922. године и даје му име Јово, јер је сад сигурна да је "проклетство" преварила. Нисам сигуран, али мислим да се сва та "женска мудровања" Влади никако нису допала.

По рођењу Јове, Софија води и Душана и Јову на крштење. Душана није водила раније јер се бојала да се не прехлади. Како се тад бојала она за његово здравље тако је и Душан до свог упокојења вазда бдио над својим здрављем, иако је био поприлично доброг здравља. Вјероватно би и дан данас био жив да га рат преко логора није измјестио из Херцеговине у њему стран Београд. У Београд се, иначе, ишло искључиво да се буде члан Скупштине или да се обави неки други врло важан посао.

Елем, вратимо се Јови који је надимак Цоцо највјероватније добио још као дијете као неки облик тепања: Јово, Јоцо, Цоцо... Растао је уз Неретву, по цијели дан "висио" на ријечи, пецао, пливао и први скочио са жељезничког моста кад га је краљевина Југославија изградила преко Неретве.

Прва половина 20. вијека је дјеци у долини Неретве баш била благо-

наклона: саобраћај није био густ, није га ни било, ратови су се одвијали у неким "озбиљнијим" земљама, било је довољно замакнути с погледа мајци и већ си стигао до Могорјела, Клепаца, Стоца, Почитеља... Потребно ти је било само добро друштво и добра замисао, који би се несташлук тај дан могао извести, а хвала Богу Херцеговцима идеја никад није недостајало, те тако и Цоцо проводи своје дјетињство. Уз несташлуке са другарима, врло често путује и по Херцеговини са својим оцем Владом који је вазда у неким пројектима. Период између два рата Владо је провео с чешким инжењерима геолозима зачињући индустрију боксита у Босни и Херцеговини, те Цоцо захваљујући пословима и интересовањима свога оца врло рано долази у додир с другим културама и другим језицима и вјероватно ту први пут чује цез и сусреће се са неким другим ритмовима и неким другачијим музичарима, за разлику од "непарних" ритмова севдалинки и "безритмичних" ганги које је по херцеговини могао чути.

У Чапљини је већ научио да свира гитару, али га сад све више заокупља цез и помало блуз који је чуо од страних "инжињера". Неким универзалним језиком договара се с њима, добија прве часове свирања усне хармонике и бубњева и то на чуђење свих све брже и брже учи. Долази вријеме да се иде дал' на занат или у гимназију. Владо сина шаље у гимназију и по завршеном 4. разреду гимназије сели се у Бањалуку, у ђачки дом гдје уписује техничку школу. Ту се озбиљније посвећује музици, почиње све више да вјежба бубњеве и има наступе на школским игранкама и као једини "one man show band" и у башти КАБ-а (Клуб академичара Бањалуке) који се налазио у згради данашњег Народног позоришта РС у Бањалуци. Наступ му је био веома атрактиван; свирао је бубњеве, гитару и усну хармонику. Репертоар му је био мјешовит, преко ритма и блуза до цеза. Комплет бубњева је био стандардан за то вријеме. Велики 24 инча бас бубањ, на њему рајд чинела, добош и контра. На бас бубњу исписано ЦОЦО. Наступао је често тако да је његов бубањ са натписом ЦОЦО на њему био препознатљив инвентар на свим игранкама и забавама по Бањалуци у то вријеме. У питању је 1939. и 1940. година, а уз атрактиван наступ иде и куриозитет: Цоцо је у то вријеме једини на том дијелу Балкана уопште свирао цез. Препознатљив бубањ, шармантан и млад музичар лагано се прегачу у пословицу, све чешће се за нечију већу главу користи израз "глава као Цоцин бубањ".

У Бањалуци га затиче рат, одмах по стварању НДХ због повезаности с Комунистичком партијом бива ухапшен и затворен у злогласну

"Црну кућу", чувени бањалучки затвор из којег га отац Владо преко неких својих "веза" откупљује златом и пребациује у Херцеговину, но, Цоцо, немирног духа врло брзо одлази у шуму и са својим истомишљеницима "подиже" устанак много прије 7. јула, кад га званично почиње КПЈ у Белој Цркви. Као официр са својим саборцима "ослобађа" Београд 1944., добија вилу у коју се смјешта са својом младом женом, такође партизанком. Ту добија своје прво дијете сина Огњена, но, не привлачи га живот у Београду, не свиђа му се да буде дио нове буржоазије против које се борио у револуцији, не свиђа му се да као побједник лажира историју, тражи од Партије да га пусте и врате са женом и дјететом у Херцеговину, кући. Захтјев потпуно неуобичајен, те га Партија не враћа директно него га, као доброг кадровика преко Сарајева и Тузле, гдје добија кћерку Наташу, Пламенку, доводи кући, породичној кући Пудара. Почиње да ради у радионици, машинској. Вари, кује, гради ... сам себи прави камионет од неких авионских лимова. По ријечима његове жене, сад већ бивше, *што очи виде или ум замисли руке најправе*. Сели железнички мост са којег је први скочио, послје селидбе први са тог моста скаче његов првенац Огњен и за тај храбар подухват бива награђен озбиљним ручком у хотелу Могорјело. Такође добија посао да пресели Арсланагића мост у Требињу, мост који сад носи назив Перовића мост. Прави себи и сину бродих, са погоним и моторним и на вјетар. Конструира машину за прављење бетонских блокова, и данас је та машина у некој штали у Гњилиштима, селу поред Чапљине. Мијењао ју је за пројекат куће коју је саградио од блокова и на кући написа "ЦОЦО". Пуно времена проводи у радионици предан варењу, ковању, конструисању, прави вар апарат за своје потребе... уз свирање гитаре коју још понекад и узме у руке и зајева нешто, све више се бави и графиком и то веома добро. Иза њега је остало пар графика и аутопортрет рађен жицом ковачком. И остала је пословица "глава ми као Цоцин бубањ". Упокојио се 1972. године у 50-ој години свога живота. Напустио је овај свијет рано... Вјероватно би још много тога могао да дâ, још много тога да створи, но, и овако је доста оставио: "Цоцин бубањ" и машину за производњу блокова и преправљен натпис на кући, сад пише ЦиЦО, нови власник - ново вријеме... И остаде код сина му у кући аутопортрет урађен у ковачкој жици... И остаде неки чудан осјећај у мени да сам се могао мало раније родити.

Небојша Пудар,

Цоцин унук, рођен 3 године по његовом ујокођењу

Разговор с поводом

*Милијанко Михољчић,
Друго стање свијести
комбинована техника*

Марица Лакић

ТУРИЗАМ КАО ФАКТОР ОЧУВАЊА МИРА У СВИЈЕТУ

Он је права слика дечка из комшилука: насмијан, пријатан, спреман да помогне. Тек је прешао тридесету, образован је, ангажован као научни сарадник и још увијек живи код родитеља. Иако има типичну биографију младог човјека с простора бивше Југославије, Александар - Саша Ђурић по много чему је нетипичан.

Овај некад талентовани фудбалер најмлађи је доктор наука у Брчком. Област којом се бави није честа тема великих научних радова, мада пракса показује нешто друго. Док многи покушавају из ове напашене земље да оду у "бољи живот" он жели да у овој земљи створи "бољи живот" и за друге и за себе.

О докторској дисертацији, високом образовању, недостатку новца с једне и великој количини ентузијазма и вјере с друге стране са Сашом смо разговарали једног лијепог новембарског дана.

Саша, у априлу ове године на Природно-математичком факултету у Новом Саду докторирао си на тему "Туристичка валоризација православних манастира у БиХ". То је круна твог вишегодишњег школовања и најорног рада. Реци нам нешто више о самом раду и њему који си прошао до стицања титуте доктор наука.

Из самог назива докторске дисертације може се закључити да се рад базира на једној детаљној и комплексној анализи православних манастира у БиХ. Анализирао сам могућности валоризације манастира са аспекта развоја туризма. Ово је један нови туризмолшки приступ досадашњој обради вјерских објеката јер су еминентни професори из области историје, историје умјетности и теолози већ дали своје забиљешке о православним манастирима у БиХ. Дакле ово је једна допуна, једна комплекснија, студиознија анализа већ постојећих радова синтетизованих у једну научно-истраживачку дјелатност. Сама идеја за овакав рад настала је у разговору с Његовим преосвештенством епископом зворничко-тузланским господином Василијем, који је иницирао да се на један модеран и свеобухватан начин сагледају културно-историјски споменици српског народа и као такви презентују не само нама него и међународној туристичкој публици и свима онима који желе да упознају културно-историјско наслеђе српског народа које је заиста његовано кроз вијекове и опстајало иако је више пута паљено, пљачкано и оскрнављено.

Сам рад има преко 300 страница. Можемо само да прегледамо колико је обиман био радни материјал, и колико времена је ушрошено на исцрпљивања?

Сам научно-истражовачки рад је трајао око двије и по године, а око годину и три-четири мјесеца био је теренско-истарживачки рад. Доста времена је протекло у проучавању архива, библиотека, синтетизоване историјске грађе која је морала да буде заиста свестрана да не би дошао у колизију с једностраним погледом на историјске прилике у БиХ. Тако да отприлике између 2 и 3 године је трајало научно-истраживачко проучавање саме теме. Наравно, сакупљајући податке на терену стекао се утисак да за многе манастире не знају ни они који би требало да знају, а камоли рецимо туристи. То све учврстило је моје тежње да истрајем у овом научно-истраживачком раду јер ни сам нисам знао да број манастира (православних) у БиХ достиже 25. Дакле, један веома респектабилан податак да на једном малом простору имамо 25 манастира као културно-историјских споменика српског народа.

Можеш ли нам рећи нешто више о самим манастирима, из кој времена датирају, у којој епархији их има највише?

Многи датирају чак из раног хришћанског периода, из 4, 5 и 6 вијека. Најстарији манастири су лоцирани на подручју Захумско-херцеговачке епархије, док највећи туристички значај имају манастири Зворничко-тузланске епархије.. Највећи атрактив ове епархије свакако је новоизграђени манастир Светог Василија Острошког у Бијелини. Такође имамо и у Бањалучкој епархији "стarih" манастира, чак за неке и не знамо који су затрти. Добро је што постоје писани трагови да су трајали и овеко-вјечили историју српског народа.

Народна изрека каже: Без муке нема науке. Шта су биле ошјежавајуће околности, да ли је било теже прикупљати грађу или својо мноштву укупнонових у једну репрезентативну цјелину?

Било је много материјала али ништа није било тешко с обзиром да сам ја с великом љубављу прихватио ову тему коју су такође здружено прихватили моји професори, ментори у Новом Саду и Београду. Уз подршку коју сам имао ништа нисам доживљавао као тешкоћу. Задовољство је било обићи све те светиње, надахнути се духовношћу и миром који владају у њима. Морам да кажем да су можда ограничавајући фактор били литературни извори који су понегдје сиромашни тако да сам о многим манастирима морао да изводим закључке на основу интервјуа, легенди, прича које се преносе с кољена на кољено као и на основу свештеничких искустава стечених током дугогодишње праксе. Морам да се захвалим прије свега братству и сестринству свих манастира јер је њихова подршка била заиста племенита. Просто је било задовољство радити.

Зашто баш ова тема? Наиме, чини се да је свему чиме се људи данас баве првенствени циљ сјицање новца. Има ли новца у, да шако кажемо, вјерском туризму?

Феномен туризма је у више наврата показао једно мултипликативно дејство на многе друге дјелатности и с правом се сматра покретачем опште-друштвеног и привредног развоја уопште. Развијене европске земље су управо улажући у туризам и средствима која су накнадно реализовале на основу овог феномена покривале знатан трговински дефицит што свакако говори да је туризам област коју треба његовати, треба афирмисати, на основу које се могу извући и позитивни привредни резултати. Када је ријеч о вјерском туризму нисам желио да поменута тема изврши једну комерцијализацију културно-историјских споменика српског народа. Напротив, желио сам да на један до сада мање познат начин представим манастире и у том свјетлу да им помогнем да се позиционирају у туристичкој понуди РС и БиХ. Новца наравно да има али не пука комерцијализација као што је то случај са лјетним, зимским, спортским, рекреативним, бањским туризмом гдје је све вредновано новцем. Сматрам да свака посјета манастирима има једну другу димензију, да се тиме оплемењује човјекова личност, да се упознају нови простори, друге културе што свакако потврђује чињеницу да је туризам веома значајан и као један од фактора у очувању мира у свијету јер доприноси бољем разумијевању људи различитих вјерских, националних и расних припадности. Свјетски туристички часописи то потврђују јер се према њиховим статистикама знатно повећава број оних који су мотивисани културним кретањима.

У каквом су стању православни манастири у БиХ данас и шта могу њихови као туристичке дестинације?

Па морам да кажем сама слика на терену понегдје је и поражавајућа јер до неких манастира је просто тешко и доћи због самог неприступачног пута. Путна инфраструктура није адекватна, путоказна сигнализација је такође мањкава али опште стање могу да оцијеним као релативно добро с обзиром на сав јад и ратна дешавања која су била на овим просторима. Морам да кажем да су различити резултати тј. стање од епархије до епархије. Зворничко-тузланска епархија има једну заиста квалитетну путну инфраструктуру. Већина манастира је у близини путних комуникација тако да су лако доступни. Поједини херцеговачки манастири као што су манастир Завала, манастир Дужи захтијевају побољшање прилаза како би могли бити доступни публици. Манастир Житомислић који се налази у селу Житомислић у Захумско-херцеговачкој епархији више не постоји у свјетлу у каквом је био. Срушен је у прошлом рату тако да је у фази његова изградња и реконструкција. Надамо се да ће у скоро вријеме и овај манастир бити доступан и вјерницима и туристичкој публици.

У Зворничко-тузланској епархији манастир Озрен представља један свијетли примјер како је духовно и туристичко лако спојиво. Наиме, под

руководством Његовог преосвештенства епископа зворничко-тузланског господина Василија манастирски комплекс Озрен претвара се у један комплексан духовни спортско-рекреативни центар гдје ће поред духовног садржаја саме светиње бити спортски терени, биће и рецептивни објекти који могу примати туристе, паркинг простори, и други садржаји који су spoјиви с религијом, са црквом, с духовношћу. Сасвим је јасно да се то може складно искористити али потребно је направити добар програм.

Колико је уојишће сјојив йуризам с религијом? Какав си уйисак сјекао у разговору с владикама Српске православне цркве, с монасима?

Манастири свакако не постоје ради туризма али туризам може знатно допринијети свеукупној валоризацији не само вјерских него и архитектонских, и умјетничких, и културних достигнућа времена у којем су настајали. Дакле, у разговорима с црквеним великодостојницима добио сам готово приближна мишљења да манастире треба свакако представити, треба презентовати на један модеран, савремен начин али да никако не смије доћи до деградације и аутохтоности начина живота у овим светињама. Дакле, туризам да али у јасним временским интервалима, под правилима и на начин у којим се могу посјетити. То прије свега подразумијева начин понашања у манастирским комплексима, начин одијевања, вријеме доласка, вријеме поласка итд.

Када ђоворимо о Брчком и његовој ужој околини шћа је то шћо би као вјерска йуристичка знаменишосћ мођло да йривуче йосјејишоце?

Брчко као мултикултурална средина има и културно-историјска обиљеђа која могу бити интересантна свим пролазницима, који могу обићи вјерске објекте у околини Брчког. Сама религијска природа Брчког је таква да имамо дакле и православне манастире и католичке цркве, имамо и објекте исламске културе, вјерске заједнице и сматрам да и такве као у Брчком треба презентовати у оквиру некаквих културних садржаја. У том свјетлу рећи ћу да и сајам о туризму који се дешава у неком периоду треба допунити садржајем вјерских објеката, религијским како би се на тај начин сам садржај у Брчком учинио квалитетнијим.

О Брчко дисйиркију као йозиийвном йримјеру у БиХ када је ријеч о мнођим сферама живоића мнођо се ђовори. Може ли у свему шћоме одђоварајућу йозицију наћи йуризам? Шћа то Брчко има као йуристички йошеницијал, а не корисћи ђа и како наи йрад сврсйаиш у йуристичке ценйире БиХ?

Брчко је на једном интересантном геополитичком и туристичко-географском положају и као такво треба га валоризовати и искористити на прави начин. Сматрам да је Брчко досадашњим примјером стварно постигло одређене резултате гдје може бити авангардно у многим областима. Туризам је област која у Брчком може наћи утемељење прије свега у

конгресном туризму с обзиром на специфичан политичко-правни статус Брчког у БиХ. Морам да кажем да и рецептивни објекти, хотели и конгресне сале задовољавају те услове и могу послужити у том правцу. Даље, туризам се може реализовати на ријеци Сави, туризам је интересантан у облику ловства јер су већ увелико афирмисани предратни локалитети брчанске фазанерије. Поготово новонастала манифестација сајамске природе гдје се у Брчком одржава привредни сајам у децембру, треба проширити да то не буде само децембар мјесец. Сматрам да Брчко има велику шансу као сајамски град гдје ће ако не сваког мјесеца онда барем четири пута у години бити одржавани различити сајмови као што су сајам лова и риболова, туризма, сајам информатике, сајам аутомобила, сајам књига. Културно-манифестациони туризам би се огледао у већ традиционалним Сусретима позоришта. То су све некакве идеје које Брчко као град може да искористи уколико се определијели за туризам.

Видиш ли се у Брчко дистрикту? Како се у све ово о чему си говорио могу укључити млади људи љубити њебе? Како реализовати идеје?

Морам да кажем да бавећи се научно-истраживачким радом као сарадник ПМФ-а у Новом Саду уочио сам позитивне примјере колико наука треба да се инфилтрира у праксу. У Брчко дистрикту наравно да се видим али за то мора бити спремност релевантних институција. Дакле кроз разне пројекте Брчко се може афирмисати као туристички град, као транзитни град, као град који има велику пропулзивност разог становништва: из Хрватске у Босну, на путу из Србије ка Бањалуци. Видим се уколико туризам буде један од приоритета. Туризам је једна велика шанса, па чак у промоцији БиХ на међународном плану. Треба ту чињеницу имати у виду и Брчко свакако лоцирати и позиционирати тако да има шансу да буде туристички град.

Сјомињеш научно-истраживачки рад. Колико је уочиош година школовања и рада иза њебе?

О томе нисам баш пуно размишљао, нисам рачунао. Морам да кажем да сам био један од најбољих у генерацији, први који је дипломирао, почео да се бавим постдипломским студијама, на вријеме 2001. магистрирао и у рекордном року докторирао тако да ја нисам имао пуно времена да размишљао колико је то времена, трудио сам се да то одрадим што је прије могуће.

Од кога си имао највећу подршку?

Највећа је подршка мојих родитеља који су били у могућности да ме подрже без обзира на сва ратна страдања и што су сви они осјетили одређене негативности. Подршка није изостала ни од стране еминентних професора који су у мени препознали једног можда вриједног и радног научног радника па су ме, слободно могу да кажем подржавали и више него

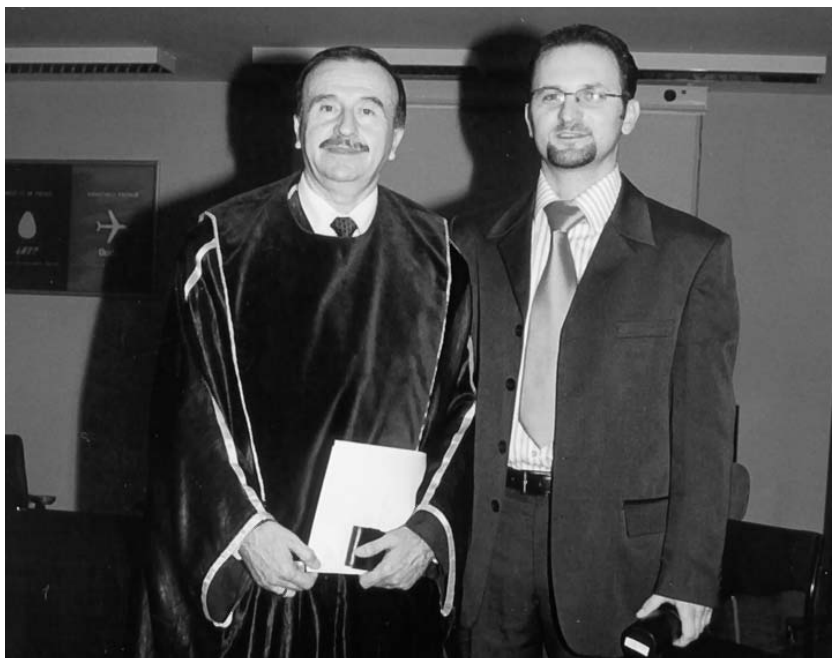
што сам ја и очекивао. Подршка је била дакле и од мојих драгих пријатеља, од тебе која си ми помогла у лекторисању мог доктората, Стевана Рајачића који је технички обрадио мој докторат и свих оних који су учествовали у томе.

Сања ли некадашња нага новосадског "Кабела" и бродског "Полећа" зелени шерен и копчаке? Жалиш ли што ниси осмислио у сирорцу?

Био сам успјешан спортиста. Бавио сам се полупрофесионално, чак и професионално фудбалом и у оном тренутку када је фудбал дошао на клацкалицу с науком, ја сам се определио за науку. Не сматрам да сам погријешио али наравно да некад пожелим да сам активан спортиста. Нити године, нити моја физичка спремност не дозвољавају сада активан спорт. Али рекреација с колегама да: фудбал у сали или тенис на отвореном.

Можемо ли латинску валоризацију замијенили одговарајућом ријечју из српског језика?

Вредновање! Валоризација је друга ријеч за вредновање.

Александар Ђурић (десно) са ректором Новосадског универзитета на званичној промоцији доктор наука

Поџзија

Милијанко Михољчић,
Друго сјање свијести II
комбинована техника

Предраг Бјелошевић

ДА БИ ПИСАО ПОЕЗИЈУ

(пјесма какве не треба писати)

Да би писао поезију
Написаћеш толике пјесме
У којима ће се многи препознати
Поздрављајући их искреним
Сузама од смијеха

Да би писао поезију
Провешћеш толике сате и дане
Бдијући над стиховима
Хомера или Овидија
Вијона или Аполинера
Брјусова или Хљебњикова
Миљковића или Попе
Херберта или Сорескуа
Упорно тражећи њихов благослов
Нехотичан одобравајући миг
Било какав препознатљив траг
да си ту у њима присутан

Да би писао поезију
Мораш научити слова и ријечи
Поштовати
И онда када ти се чини
Бесмисленим

Да би писао поезију
Мораш почети вољети људе
Без обзира што си свјестан
Да си и сам човјек
И на смрт уплашен људима

Да би писао поезију
Мораћеш да научиш све о ноћи
И смрти
како би знао
уживати у даровима свјетлости

Да би писао поезију
Мораш престати писати пјесме
На задану тему
Попут ове коју управо исписујеш
Јер и она је само пјесма о поезији
Али не и поезија сама

Да би писао поезију
Мораш научити да уживаш
У туђим стиховима
Мораш научити да
Овако расипнички не трошиш
Драговијене ријечи
Јер поезија не подучава
о смислу и љепоти
Поезија је смисао и љепота

Пјеснице

Не претварај је у патетично ругло поуке
не заклањај се иза провидног плашта
умовања

Она више ту не обитава

Жељно те ишчекује у ирационалној

Звјездарници језика

ЗВИЈЕЗДА ГОМИОНИЦЕ

Небо је тврдо и зао час
Испод планине и са планине*
Ојкача пјесма тужи иза нас
Док циче звона Српске Крајине

Од граната је црни свод шупаљ
А откуд долазе гласи лелека
Јато гаврана се чује и маљ
Господар брижни са краја вијека

Већ мртви људи виде звијезду
Гдје шири двери Гомионице
Ту ће у светог храма гнијезду

Молећи милост Богородице
Да се поврате и дух узнесу
Упркос звијерима и удесу

Бања Лука, септембар 1995. године

* Наслов Кочићеве збирке приповиједака

ЋРАЈИШЋА ИСКРА

Петру Кочићу

Ту, одредише да цвјета благо
Сунце да се мрачи за дан
И сунце да све што било би златно
До травке са земљом поравна

Киша, да друм и жито снесе
У думача мрачајску шуму,
А цик поскока страх унесе
Међу снажне косце на гумну

И паклену смислише ограду
Од бодежа уклетих ријечи
Дежурни бози у велеграду
Изворски дух да спријечи

Ипак васкрсну немушта искра
Из нестварних змијањских гора
Гасила је ноћ - мрачила Мора
Ал' искра поста бакља зора

11. 08. 1999. године
На Дан помрачења сунца

ИШЧЕКУЈУЋИ ЈУТРО

уз 100 година њјесме Емини

ишчекујем јутро да ме поведе у дан
дан фебруара који чека на бехар
па да све заједно уведе у прољеће
преко ноћи на пречац
са отвореним латицама за пчеле

али јутро излази споро
уз тмасте облаке на скутовима
док га ишчекују обале Мостара
као заборављену свјетлост
са злаћаним ибриком у руци

само ноћ не осјећа ријеку
везивно непостојаног дијела
како хучи дубинама
људског понора
протичући кроз оба њена плућна крила

ишчекујем јутро
са свима који упорно чекају
и не губе наду

испињем се на прсте
да први видим јутро
јер јутро за мене значи дан
у ком се постоји
јер јутро за мене значи дан
са зором зенитом и сутоном

трљам очи да бих боље видио јутро
 новог дана
 али вани је још полутама
морам бити стрпљив и још причекати
као да чујем клепет нанула како силазе у пјесму
 пјесму о Емини
или Емине што управо подиже ролетну
 у соби и каже:
Господине – увелико је дан а Дан не чека

Мостар, 23/24. фебруар 2003.

ЖИВОМИР ЈОЋОВИЋ

Живот да буде чуђење у свијету
Ил сусрет сна са творцем својим
Визија човјека - лутке у дјетету
Огледало срца у ком се постоји

Малих ствари од којих и вјечност
Има да научи лекције прве
Рука што спрема нам се на радост
Једном почети с лутком да се хрва

Од човјека зависи човјек
Као лутка од пажње владара
Од онога ко није пријек

Вријеме се тањи за нови вијек
Имамо обавезу свог дара
Ђар наш сав да буде нам лијек

ЈУТЋЕ

Славчу Маленову

Слиједећи сан богова
Лутка опста у човјеку
А човјек нитима сна свога
Води кроз вријеме сјенку

Често док их стварамо сами
У игри - потрази за смислом
Моћ лутака и нас омами
Анђeosки чистим ликом

Љепојке уз пјесму и полете
Епитетима склоне као дјеца
Нове ил старе - лутке све(те)

Оживљене слиједе свог свеца
Вјерујемо им јер оне преживе
У часу заноса вијекове наше сиве

О њисцу

Предраг Бјелошевић, рођен је 29. маја 1953. године у Бањој Луци гдје и данас живи и ради. Директор је Дјечијег позоришта Републике Српске.

Магистрирао је режију луткарства на Националној академији "Крсто Сарафов" у Софији, 1999. године. Објављене су

му следеће књиге пјесама: ГОРКА СЛАД (1977), ЛИЦЕ ЗА ЗАТИЉКА

(1979), ILL LINGUAGIO DEL SILENZIO, НАПУЉ (1983),

РЕШЕТКА И САН (1985), ИЗ МЕЂУПРОСТОРА (1989), РЗ

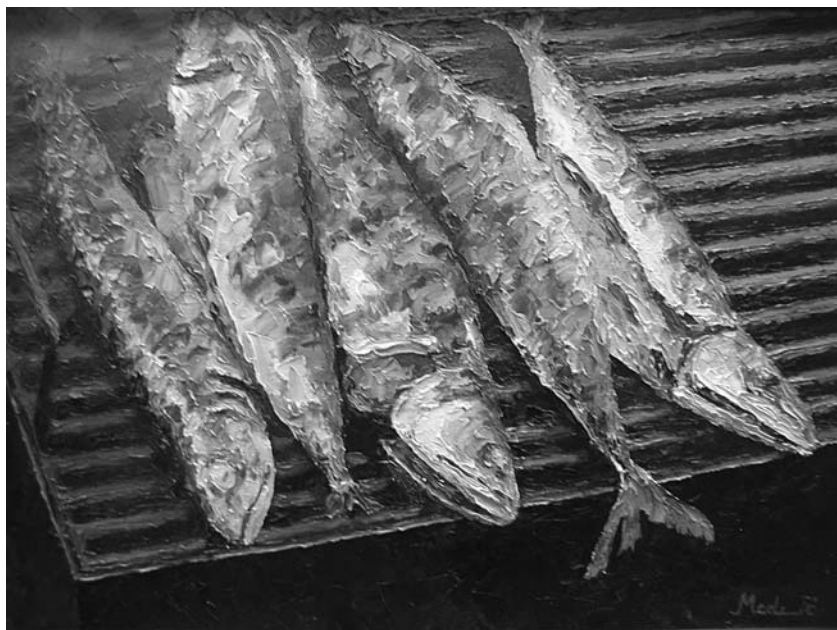
БРЗОТРЗ И ЧАЧКАЛИЦА СОФИЈА (1990), пјесме за дјецу,

ГОВОР, ТИШИНА (1995), ВОДЕНА КОШУЉА, изабране пјесме (1997), ТУЖНИ ПРИНЦ, лирска бајка (2000).

Пјесник Предраг Бјелошевић заступљен је у више антологијских избора српске и босанскохерцеговачке савремене поезије прије рата на просторима бивше СФРЈ. Поезија му је превођена на: италијански, пољски, бугарски, руски, македонски, словеначки, мађарски и енглески. Добитник је више награда за књижевност: "Требињске вечери поезије" (1978), Удружења књижевника БиХ, Подружница за Босанску Крајину (1987), "Печат вароши сремскокарловачке" (1996). Повремено објављује књижевнокритичке текстове и преводе с руског језика.

Извођени су му драмски текстови за дјецу: "Сњежни сан", "Тужни принц" и драматизација "Гуливер у земљи Лилипутанаца".

*Славко Медунић,
Рибе
Уље*

Избор из поезије других народа*Висћан Хју Огн***НЕПОЗНАТИ ГРАЂАНИН***(Грађанину ЈЦ/07/М/378**овај мраморни споменик подиже Држава)*

Из статистичког бироа су открили
 Да се на њега службено нико није жалио,
 А извештаји се сви сагласили
 Да је, у модерном смислу старомодне речи, светац био,
 Јер су сви његови напори широј заједници служили.
 Изузме ли се рат, радио је све до пензије
 У фабрици и никад се бунио није.
 Већ би увек послодавце задовољио,
 Па ипак не беше ни чудак ни хуља по назорима,
 Јер у синдикату све подмирено има,
 (С тим се и наши извештаји слажу)
 А социјални психолози кажу
 Да су га другови видели и да је радо пио.
 У штампи тврде да је новине читао сваки дан
 И да је по реакцијама на огласе био нормалан.
 Полице на његово име кажу да је био осигуран,
 А у картону пише да је у болници једном био и изашао
 не више болестан.
 Истраживање тржишта и Високи стандард vele
 Да је био сасвим свестан предности кредита,
 Да је имао радио, кола и друга реквизита,
 Све што савремени људи требају и желе.
 Испитивачи јавног мњења се слажу
 Да је мишљење мењао током године целе;
 Кад беше мир, за мир је био; у рату бивао војник расни.
 Био је ожењен и дао петоро деце за раст популације,
 Што је кажу, прави број за родитеља његове генерације.
 Учитељи кажу да на њихово образовање није имао
 рекламације.
 Да ли је слободан био? Да ли срећан? Апсурдно питање.
 Да нешто није штимало већ би се дало на знање.

ГОСПОЋИЦА ЦИ

Да вам испричам причу малу
О госпођици Едит Ци,
Становала је у Клевдон Тересу
На броју 83.

На лево око мало зрикава,
Усне јој беху fine и мале,
Рамена уска и повијена,
А груди нису ни постојале.

Имађаше пешир с ободом, од баршуна,
Од сержа костим зелени;
Становала је у Клевдон Тересу,
У собичку са креветом малим.

Имала је кабан пурпурни за дане кишне,
Усто још кишобран мали,
Имала је бицикл с корпом за куповину
И грубом кочницом на педали.

Црква Светог Алојзија
Бејаше близу ње;
Много је, много плела,
За вашар црквени било је све.

Госпођица Ци звезде погледа
И рече: "Да ли неко брине
Што живим у Клевдон Тересу
Од сто фунта током године?"

Једне ноћи санак усни
Да на њој круна француске краљице сија,
Њено Величанство за плес замоли
Жупник Светог Алојзија.

На Палату се олујина сручи,
Она бициклом крену пољима,
А бик с ликом тог жупника
Јури за њом роговима.

Осећа дах његов врући,
Сигурно ће да је свали;
Бицикл иде све спорије
Због кочнице на педали.

Лето од стабала слику ствара,
Зими их гола пустош хвата;
На вечерњу мису возила се
Закопчана све до врата.

Прође поред парова заљубљених
Поглед јој упрт некуд са стране;
Прође поред парова заљубљених
Који је не позваше да стане.

Госпођица Ци седе у бочну лађу,
Оргуље чу како свирају;
Хор тако лепо певаше
На крају дана, у смирају.

Госпођица Ци клече у бочну лађу,
Ка поду клону јој глава;
“Не доведи ме у искушење,
учини да останем девица права.”

Дани и ноћи је заобилазили
Као олупину пена морских вила
Код лекара одвезе се,
До врата се закопчала.

До лекара одвезе се,
Позвони на врата хирургије;
“О, докторе, унутра ме тако боли
И уопште добро ми није.”

Доктор Томас је овлаш погледа,
Потом у детаље све;
Прошета до лавора и запита:
“Због чега ниси дошла пре?”

Доктор Томас за вечером беше,
Жена хтеде служавки да позвони
Док му је хлеб у куглице ваљала.
“Рак је врло чудан”, он прозбори.

“Узрок му још нико не зна,
Иако неки мисле да ништа нејасно није;
Он је као неки убица притајени
Што у заседи чека да убије.

Добију га жене нероткиње
И мушкарци кад оду у пензију;
Као да излаз постојати мора
За ватру коју не могу да развију.

Жена служавку позва, а мужу ће:
“Драги, немој тако морбидан бити”;
“Видех вечерас госпођицу Ци
И готова је, нема шта крити.”

Сместише у болницу госпођицу Ци
Где лежи сасвим опхвана,
На одељењу за жене лежи
Скроз до врата потрпана.

На сто је положише,
Смех студената поче да ври:
А хирург, господин Роуз
По пола пререза госпођицу Ци.

Господин Роуз обрати се
Студентима. "Господо, ако баш изволите,
Овако развијен сарком ретко
Имате прилике да видите."

Скинуше је са стола,
Посадише на колица,
Те је одвезоше на одељење
Где је анатомска учионица.

За плафон је обесише,
Да, обесише, баш тако;
А пар оксфордских студената
Сецираху јој колено, полако.

*Вистијан Хју Огн, Изабране песме, изабрао и са енглеског превео
Лазар Мацура, Књижевна омладина Србије, Београд 1996.*

О њису

ВИСТАН ХЈУ ОДН

(1907-1973) рођен у Јорку, студирао је биологију, психологију и књижевност у Оксфорду. Радио је као наставник, да би 1937. био извештач из Шпаније. Јануара 1939. напустио је Енглеску и наставио се у Њујорку. Ту је написао песму 1. септембар, али је занимљиво да је није уврстио у Сабране песме (Collected Shorter Poems), којих има преко три стотине, а из којих је сачињен овај избор. Године 1956.

изабран је за професора поезије у Оксфорду. Осим песама писао је и есеје и драме, а сарађивао је на филму са Бенџамином Бритном који је музички обрађивао његове текстове.

У поезији се јавио 1930. године са збирком Песме (Poems) и у тој првој фази пише ангажовану поезију чиме је стекао глас једног од најзначајнијих левичарских европских песника у двадесетом веку. После другог светског рата ослободио се терета ангажованости и прешао на метафизичке и "песничкије" ТЕМЕ. Иначе, у његовом стваралаштву су заступљене готово све песничке форме.

Проза

Славко Медунић,
Мојив из Ражљева
уље на илајину

Бранко Брђанин

ПАМЈАТ

Као што Христос говораше Апостолима да су Они со земљи, тако и Сава Српски остави својима у аманет да "буду тако достојни да се увек старамо сами о себи, да не оставимо ближњима да се брину за нас, а ко узхоће или уздође ка књигама, да буде сладак сољу нашега језика"...1119. године сачини Свети намастиму Вилиндару насред Горе Свете ТИПИК, преузимајући правило манастира Богородице Евергетиде у Цариграду, или Константинополису, или Истамбулу - Стамболу. Манастир стално бијаше на истом мјесту, а имена градова у која се селио мијењаху се по трошним људским одлукама и правилима силе земаљске. Света ова обитељ установљена бијаше у једанаестом вијеку, скоро у вршњаштву са српским Хиландаром, посебно ако се о свему распитујете осам стољећа касније. Јер, шта је стотина људских година, гледано са мјеста одакле се и само стварање свијета могло ако не видјети оно барем наслутити?

Прописа и одреди Свети да је "игуман дужан да надгледа своје монахе како се понашају за време молитве у цркви и на одласку у трпезарију, и на било ком месту, и да им не дозволи да у седењу проводе и у празнословљу, већ да их братски поучава и исправља. А ови да се њему повинују и да одлазе у своје келије с молитвом да чине рукодејаније"...

Остави и записа Свети "да не има међу Србљима мрзости, но да се сваки стара своме роду као и себи то жељаше"... А не знадоше, ни Он ни ико Његов, да ће жене у цокулама, одјевене у грубо сукно војничко, укрштених руку, коло играти у Кареји, јер тада далеско бијаше Година Господња хиљаду деветсто четрдесет и пета... Као што не знађаху ни сљедбеници Хаџи Бекташеви да је Свети Сава ходио стопама у камену за које невјерници причаху како јесу отишци копита Хаџијиног коња, дервишки слијепи да виде и поклонички глуви да чују Истину...

А Свети провођаше дане своје земаљске у калуђерству, "веома напредујући у свим службама, работајући са великим смирењем дан и ноћ не малаксавајући". Јер "у свем све бејаше", а са свију страна

Горе Свете, Атонске, Перивоја Пресвете Богородице у коме је Она Игуманија, долажаху к Светом да га моле за потребе и савјете. "Коју год почињаше или зидати или правити чамца, или друго које дело, само му јављаху, а Он сваким потребама испунивши свршаваше што који требоваше на свршење дела"...

Оно што без гријеха себи не оте ни Стефан Душан, Цар Сербљем и Грком, да жену на Гору Свету уведе, учинише некрсти и без Бога људи и жене.

Партизанско коло козарачко вило се и тресло, играло се у Кареји, да се и дан данас стидимо за њих и да се о томе у пола гласа, нерадо, приповиједа. И би светогрђе мимо правила Божијих и људских, монашких. И би вријеме кад људи за Бога не знаћаху...

Педесет година доцније, у име свеопштег напретка, Европска Унија је обавезала Републику Грчку (пошто је грчка формално јурисдикција над сваком стопом географског простора лијевог прста Халкидике, именом Атоса, па и над монашком Државом, Гором Светом), да се има увести електрична струја у манастире, водоводне и канализационе доводе и одводе, ере друкчије неће моћи у друштво развијених, цивилизованих и културних примљена бити као равноправна. А не знаћаху да разлика јесте голема између цивилизације и културе. Јер, тражише, још, да се света места за туристе, и за оне голишаве, отворе. По праву слободе кретања... и сваке обесчовјечне и друге. Да не буде више ни стопе Божје на европском копну на којој се смјерност и закони монашки и Божји поштују. И не знаћаху, они, како се калуђери у црно облаче, мртви за све из свијета споља, а живи унутра и отворени за Божје Слово, да извана ноћ буду, а изнутра свјетлост и дан јесу! Не знаде Заједница Западне Европе, а и не бијаше им стало, да су и хтјели да знају, како "онај ко умре пре смрти, умрети неће кад смрт дође"...

И бијаше дошао дан да сокоћалом падне незвани, млатећи све челичним крилцима, човјек један, који себе Србином звахе. А лагаше ли, нека му Богом суде. И поштети љетину. И подиже прашину многу. И земљу и на земљи узбуни оне који и на то обраћају пажњу. И први бијаше кога братија не дочека и не испрати. Дође и оде. Као да није ни долазио. А ни одлазио. Као да никада био није. И ништа учинио није. Као да је свима све дозвољено и све унапријед опрштено. А није...

"Нека се изопште и да им се не да са младима радити, учитељи они који уместо да ученике своје нечему уче, њих као сребрени

послужавник тару и гланцају док се у сјајној површини дејанија не укаже не сјај оних које сјају приводе но лице самога онога који је изнад ученика својих постављен и коме је дато да млађе учи. Боља је народу лоша летина у седам година сустопице, но седам лоших учитеља. После седам сушних и гладних година иде и следи седам богатих и ситих, а иза седам рђавих учитеља корача колона за сва времена покварених и лошемучених следбеника”...

Висок и риђокос, младић плавих очију, преврио се у пасу и сагнуо, нагло, као да се у један час преломио. Састављајући се нано-во, усправио се поново у стрмину неба усмјерен, док му је у истом часу са длана сијевнуло дванаест облутака, једним хватом хитро згрчених прстију десне шаке узнесених са стијене до саме ивице неба. Сиње Сунце их је својом жижицом погодило и из вида избрисало. Као да одбројава, мада нигдје у близини не бијаше никога да чује ријеч, пјевушећи занесен као у молитви, блиједи младић је пуштао да му каменчићи клизе преко драгуљстих прстију и полагаано, полагаано, падају у пустињски мртви пијесак. “Пуф”. Па опет “пуф”. Као да су одговарали на молитву парчићи бившег стијења, урањајући у фину и сишку пржину, која их је и била породила, некада давно, много раније од тога часа у коме ће српски блиједи Принц доћи и руку своју спустити на облутке.

На врху стијене која се општро узносила равно према самој младићевој глави, у обзорној тачки - ондје гдје се, гледано са азијатског анадолског пијеска, састају небо и знаци Земље на небу - појавила се влажна и искежена њушка великог вука. Вучије очи биле су исувише близу да их младић не би могао превидјети, ама се Србин, ипак, не помаче. Наставио је да испушта облутке у пијесак, као да између палца и кажипрста ниже зрнца бројанице на невидљиву а постојећу нит, разапету између тла и неба, све једнако шапћући. Бијаше ли то молитва или тек пуста ријечи...

А говораше: “Оче, време је да кренем натраг. Идући стално напред може да се стигне земаљски далеко, веома далеко, можда и на сами крај света, могуће чак и на оно исто место одакле смо кренули, али...”

И тада је застао. Као да је тек угледао вука, звијер на стијени, сурој, готово у длаку истој какве су све стијене у крају у коме је његов мирски деда први пут за свога трајања пожелио да стекне сина.

Накостријешен, без гласа а ипак пријетећи, вук као да је слушао и чуо Принчеве ријечи. Као да је ипческивао да чује шта слиједи иза оног "али" на коме се младићева мисао прекинула - нагло, онако како наступа а и јењава љетњи плусак о Илиндану - па да потом и јурне и доврши оно ка чему и јесте био кренуо. "Али", поновио је младић, риђи, висок и витак, очију плавих попут одбљеска сунчеве свјетлости у сребру римљанском и мору Јужном, "може ли човек да се креће толико брзо и тако далеко а да се не мења? Могу ли они исти, који су ходочасника на пут испратили, истога препознати када се, једном, врати? Шта значи да свугде будеш и свашта видиш, да путујеш и сазнаш, ако се на путу том мењаш? Оде син и брат, а врати се сенка, рођак тек, пријатељ или пуки познаник, ако не и старац или бушманин чак..."

Говорио је тако, полако, као да у глини обликује ријечи, српски Принц, а са сваким прецјеваним словом приближавала му се сама погибелъ и смрт. Вук стајаше, покушавајући да проникне у саму коштану срж ријечи што су настављале да падају са тупастим пиљцима у ниједи пијесак. "Паф", "паф"... Капао је живот са ријечи и са каменчића, утапајући се у наборе пијеска, као што се мисли утапају у мождано тијесто; као што равно и без двоумице коси сабља витешка у вјештој руци.

"На овом месту", наставио је младић, "чак и на овом месту, пустом и од свих заборављеном и напуштеном, има Бога! А кад Бога и овде има, где осим песка и камена нема ничега до времена стајаћег, онда је Божје постојање и присуство доказано! Нема се више и нашта путовати..."

Као да осјећа како са овом, последњом изговореном ријечју, кроз раширене прсте деснице риђокосог властелина откопљао и облутао што собом навршава пуно туге и задња мисао скривена у камен као уснула душа пређа склупчана под камени праг кућна змија; као да је нестало и онога још јединог које је могло да се испријечи између искежених очњака вучјих и смисла објављеног човјечијим дјелањем, велики пустињски сиви вук покрену своје замрзле и укочене удове. Без гласа и другог неког знака, крену звијер у напад. Скок у који је напрегнуто тијело вучје прешло из потоњег корачаја силовитог - стреломичног, а кратког - трка, описао је свијетли лук у прегријаном ваздуху пустиње анадоолске, а трагови грдних шапа вучјих остадоше усјечени у растопљену покорину стијене, као што остане жиг и траг "слова" у крсном колачу. Да их, ко год

дошао на оно исто мјесто, тумачи онако како му вјеровање налаже, а обмане допуштају.

"Бога има све више што је свега другог више", испјевао је још, тихо, риђи Принц српски, док се широким осмјехом и јасним плаветнилом свога погледа окретао према пријетечем клунку меса и костију, које се суновраћивало, стремћи на главу младићеву.

Свих дванаест облутака, полако, полако, полако, као што се ријечи изговарају када нема никог од људи да их чује, подигло се из пијеска, образујући само на тренутак пуни круг собом, и исписујући у густом преврелом ваздуху на три света језика БОГ ЈЕ ЈЕДАН. Потом се огњени ланац слова као колајна стегао лебдећој звијери око врата. Скаменили су се у једно и стијена са које је неман скочила, и лук што га је собом испртало тијело вучије, и сама звијер и свих оних дванаест каменчића. Одбљесак охладњеле лаве и данас штрчи, подсећајући у предвечерје на дебло а дању на буктињу бљештавог кремента, у чијим жилицама теку оковане и крв крвника и непросута крв жртве, и све бивше ријечи изговорене и помишљене на ономе мјесту...

"Слава Тебје, Господи", огласио се риђи младић, "Слава Тебје, који ме ниси искушао да убијем голи живот бранећи и смрћу туђом преживећи". Из згрчених прста српске руке клизнуо је одавно исукани двосјекли мач и зарио се у пијесак, а да није ни звецнуо, ни гласнуо се; уронивши цијелом дужином својом, до балчака и преко балчака, у утробу тла пустиње анадолске...

"Убити, макар и вука, макар то било и у одбрани, опет јесте убиство. А свако убиство је разлаз са Господом", записао потоњи монах, Архимандрит Студенице, између година 1207. и 1217. док је купола манастира, ослоњена снажно и спокојно на дванаест стубова што ничу из брода свете грађевине (оне коју подиже жежено злато Принчевог у свијету оца) тичала обје стране долине, стремћи са темеља стрминама земаљским, уз кланце и врзине, у планину, и све више, до јаснога неба. И бијаху слијепе очи његове за чари мирјанске и земаљске, будући знађаше Свети да је Господ слутња и Истина, а непоменик да се приказује и у самој љепоти овоземаљској. Једнако као што је знао да Бога има и када нам се чини да Га има мало. Бескрајно мало и бесконачно много се сијеку у беспочетности својој, бивајући увијек Једно и Исто. "У свему све."

И нареди калуђер риђе косе, висок и витак, небеских очију, и даде да се у најскровитијем куту, све у круг пишући, на три света

језика, живописи Исто: искићена слова, у колу као ухваћена, попут сватова, бијаху тако и саображена, само у трену једином бљеснувши у свјетлу свијећа и светог јелеја. БОГ ЈЕ ЈЕДАН, ИСУС ХРИСТОС, СЛАВА ТЕБЈЕ ТРОЈИЦЕ СВЕТА, блистало је са зида, а потом још само у очима живописаца и Светога Саве, док је чађ са лучевине прекривала аманет. Све по заповијести да буде - смртним очима недоступан - настављајући да искри и тиња у памћењу и сјећању, као што вјечито српска дјеца Стоја и Остоја, живе испод зида и иза камена...

"Тешко роду који не памти и упамћено не пренесе; тешко онима који да би знали морају да се присећају", рекао је Свети и ударио четири пута шареним штапом о земљу, па потом три пута куцнуо на небо. "Ко не уме, тај и не разуме", изговорио је полагао, као да поново размјерава оних дванаест облутака у анадолском пијеску. Па запрти вериге на плећи, доваби туце сивих вукова својих, натуче вунену рукавицу на лијеву шаку, и све се ослањајући штапом по сувом, кроз оба тока простора и времена, крочи у расцијепљена а њему отворена небеса...

Из земље потече жива вода, покуља на све четири стране свијета у крст, а за водом крену народ, као за судбином...

*

Кад искорачите, знојни, стиснутих очију, из климатизованог ваздуха у трбуху туристичког аутобуса равно у жарко подне анадолске пустиње, журећи да баш - баш све обиђете и видите баш - баш све, па и света мјеста дервишка, и докле вам равнодушни а пословно хитар водич буде показивао трагове копита хаџи - Бекташевог коња на стијени - у стопу подударне са отисцима стреловитих шапа скамењеног вука, можда ће се чвор тајне расплести. Или ће се још више замрсити...

Јер, истина је све оно у шта повјерујемо. Прича има много, а људи је још и више...

Александар Николић

ЈУБИДЕЈ

Улетио сам у очајни, као демолирани воз, скрајнут негдје на слијепи колосијек. Промицале су шуме, шикаре и шипрази те наше јадне земље. Магла се вукла ивицом јаруга као уклета, искидана пређа. Промицала су успавана невидљива села с понеком жмиркавом свјетликом у даљини.

Манифест изненадне снаге, тај текст заборавити значи лутати цијеле једне зиме и прољећа, без сјаја звијезде удеса.

А то је било овако.

Путовао сам у сусрет некој срећи. Воз је у Земуну мало успорио, па пурикнуо, па стао. Што је требало схватити као одређено знамење. Често ћу се враћати на ту епизоду. Све је било узалуд. Град моје пусте тужне свирепио лијепе младости, текао је поново мојим жилама. Нећу објашњавати како је то био добар осјећај.

Пишем, послије свега што се морало претурити преко главе, у крваво стеченој доколици (која то дакако није), ово писмо редакцији нашег Алманаха.

У Шекспировим годинама, ако то некога занима, у годинама када је стари бард уморан од бјелосвјетске славе, у аркадијској тишини роднога града Стратфорда на зеленкастој ријеци Ејвону, проводио дане у друштву старих другара из дјетињства, честитих трговаца, бакалина, рибара и ловаца. Стари лисац и хедонист! Легенда каже, а легенда је сушт, да је послије стварања свијета, попут господа Бога, опрао руке и сјео да се одмара. Која идеја!

Иза њега остао је Лондон, кулисе казалишта ГЛОБ, глумци и глумице, лакомислене и кокетне старлете, с којима је проводио буран, метежан, усковитлан живот на сцени, у припремању представа, у крпарењу и преправљању туђих комада, да би, када га је позориште прожело до сржи, кренуо у манијачки фуриозни, исцрпљујући крешендо, ингениозно сажимајући позориште и живот.

На сцени су се појављивали антички грађани, римске војсковође, египатске краљице, енглески краљеви и дворске луде, веронски

љубавници, братоубице, злочинци, млетачки трговци, црнци, невинне жртве, осветници, незахвална дјеца, доушници, духови, интелектуалци, покварењаци, женомрсци, Офелије, Дездемоне, Фортинбраси, Гилделнстерни, вјештице, добре виле, видарице, сав тај ускомјешани свијет, поворка типова која се родила у глави једнога човјека по имену Шекспир, рођеног у Енглеској, а који је означио једну епоху не без разлога названу Зрела ренесанса.

Сада се одмарао. Зеленим шумарцима и пољанама покрај Ејвона промицале су звијери оба пола, понајвише дивљач: лисице, зечеви, фазани, а било је и дивљих пловки, гусака, патака, галесбова, срдњада, гњураца, папкара, јежева, младунаца, главоножаца, дивљих вепова, пужева, соколова, чавки, мерино оваца, капиталаца. Шекспир се враћао из лова раздраган, носећи пун тоболац убијене дивљачи. Шалио се с другарима, позивао их на чашицу, разговарали су о породици, цркви, богу. Протицало је недјељно јутро године 1615.

Уважене даме и господо, драги пријатељи.

Од редакције Алманаха добио сам задатак да напишем нешто о културној дјелатности школе, прије свега о литерарној секцији и Новом видику. Та књига с пописом имена неодољиво ме подсјећала на "енциклопедију мртвих". Невидљиви биограф и регистратор свих наших дјела и замисли, јавних и скривених, побринуо се за свакога од нас, никога није мимоишао, никога прећутао, из ових или оних разлога, идеолошких, расних, класних, вјерских, страначких, сви смо у заједничкој купки, сви ће доћи пред Судију. Уосталом, рече ми Б., главни уредник, пиши о чему год хоћеш. Овакав став и потпуна слобода избора у први мах ме обрадовала. Али већ следећег трена био сам свјестан коју сам обавезу прихватио. Вријеме и простор били су моји непријатељи. Требало је на свега неколико страница сажети вријеме од двадесет пет, можда и свих четрдесет година, које ме везују за ту школу.

Вријеме - велики рудник из кога треба црпити, у коме има много жаловине, понекад неподношљиво много, да се дође до златне жице.

Тренутак у коме обиљежавамо јубилеј Школе није нимало инспиративан за такве подухвате. Друштвено-политичка клима оптерећена вртложним вјетровима, неизвјесностима, лудостима, несагледивих, рекао бих катаклизматичних размјера. Хроничар времена који жели

обавијестити о догађајима, духа, остаје некако збуњен пред суром и суровом збиљом. Је ли школа, је ли дух заиста пао пред фалангом недуха, примитивизма, а ми стојимо немоћни, паралисани, отупјели, потпуно равнодушни, индиферентни, параноично зачуђени.

Књижевно вече поводом јубилеја одржано је у Великој сали Дома културе. Била је то својеврсна ретроспектива. Имао сам искуства у организовању сличних приредаба, организовао сам их на десетине у оквиру Трибине младих. Ово је требало да буде омаж пјесничкој ријечи, писаној ријечи уопште, цијелој тој интелектуалној клими брчанске пјесничке школе. Очекивало се да, као уводничар, неке релевантне чињенице из тога чланка поновим у присуству уважених гостију, наших бивших професора. Сједили су ти честити и мени драги људи и, у прелијепој свечарској атмосфери, очекивали сасвим природно, да у том Пантеону чују и своје име, да осјете митологију чудесног тренутка, као кад у горком талогу ријеке времена заискри зрнце злата или бисера. У току припремања приредбе више пута сам мијењао концепцију уводника, колебао се у погледу ваљаности цијелог пројекта. Једино што се није могло мијењати, био је избор пјесника у мојој редакцији. Одабрао сам неколико изврских рецитатора и подијелио им текстове. Међутим, уводник је до краја остао споран. Неки ђаво ме стално коп-као, нека горчина због успјеха, који су на крају увијек претварани у поразе. Задужени активисти су обавезно кажњавали онога који би се усудио да у неком подухвату успије. Та њихова бруталност и повареност изазвала је у мени револт. Хоћу пораз, мислио сам, хоћу да казним и себе и вас. Било ми је жао тих мојих бивших професора, тих честитих људи, који су пристигли из различитих, често веома удаљених мјеста. Не бих рекао, да су отишли разочарани, прије бих рекао: благи, сјетни, зачуђени. Иза свечарске атмосфере јубилеја, у езоповском језику уводника помањало се горгонско лице наказне стварности. Као потмула грмљавина допирале су поједине ријечи: лаж, нитковлук, поза. Бацање прашине, замлаћивање с марксизмом. Као да је некоме било стало до Маркса године 1975. Десет година раније или десет година касније ништа не мијења. То су "године које су појели скакавци".

Тренутак у коме је Маркс спектакуларно улазио у нашу школу био је тренутак гласне кризе нашега самоуправног социјализма, и сада је требало рестаурирати старог Маркса у виду једнога катехизиса,

религије коју ће, надали су се, с одушевљењем прихватити младе генерације. Свједоци смо како је текао и како је завршио тај пројекат. Марксизам је као доктрина и филозофија и као званична државна религија улазио у нашу школу. Подгријани марксизам поново је улазио у моду као сезонски хит. Појединци, нажалост бројни, плашећи нас њиме, добро су га уновчили. На књижевној вечери о којој говоримо, Маркс је послужио као симбол и метафора једног стања, једне духовне и политичке климе, гдје су наши мали макијавелисти, наши политички Лилипутанци, приграбивши атрибуте великих мешетара, играјући различите важне роле, играјући се лидерства, неприкосновено владајући својим малим папалуцима постајали силници, прави мали моћници, хладнокрвно присвојили нашу муку и зној и, једноставно, уновчили нашу крв и нашу кожу. Маркс је, дакле, био параван, маглена и димна завјеса, добар за употребу у свакој прилици, у свакој згоди, у свакој нужди. Кад је њима био тако добар, зашто да га ја одбаћим кад ми је већ при руци на тако лијепом скупу, на књижевној вечери која је окупила интелектуалну елиту стварану у окриљу једне школе. Било је појединаца на чијим се лицима могло прочитати чуђење па и негодовање. Било је оних за које су то била шпанска села. Они, пак, на које се жаока употребе Маркса односила, мудро су ћутали.

У наставку програма дјеца су у своме рециталу неутралисала опорост оскоруше и спектакл се завршио на задовољство свих.

Посјетиоци су се разилазили са осјећањем раздраганости и сјете, баш као у "Бачком растанку". Група непоправљивих ентузијаста, међутим, није имала намјеру да напусти храм културе. Најгласнији међу њима тражили су да се одржи Округли сто о проблемима аматерске културе.

Био сам на ивици психичке и физичке исцрпљености, од умора који се акумулирао током посљедњих мјесеци.

- Шта хоћете, носите се у мајчину. Та идите у очин, доста ми је ваше културе! Доста ми је простаклука и аматеризма!

Десет година послје догађаја који описујемо, вративши се у град своје младости, уску загушљиву паланку, надундурену, покислу, пуну болесника и блебетала, без искуства као сви млади људи, донкихотски занесен, ..."са иглом драча у срцу и пламеном на рукама", започео сам

свој ход по мукама. Легенда о мени ишла је преда мном, мој Микеланђело! У прекрасној Малој сали тек отвореног Дома културе лијепо је ћаскати о дилетантизму. Није тако било у она сумрачна, полегла времена. Нерадо се сјећам тих година. Тај период манијачког рада био је период доказивања, раздавања себе без остатка. И као што то бива...

- Дјело приграбе, аутора одбацују, додаде Бранковић.

- Можда је веће зло у томе што је рад на различите начине онемогућаван.

- Људи којима је главно занимање ометање других, њих називамо стручњацима за ометање, објасни Бранковић.

- Наша касабица и моје вријеме обиловала је таквим стручњацима. Свуда су ме пратили, сваки мој корак биљежили. Служба је добро функционисала.

Проституција путем власти и под њеним кишобраном, овлашћења која су незаконито приграбили како би ме развластили са животом. Водио сам литературну секцију око седам година. За један покрет и његове посљедице сасвим солидан период. Али горчина у мени траје и ја тако желим угасит тај пламен.

То је била револуција, Аркадије. Како ће те то негирати. Створили сте једну озбиљну књижевну школу, клуб за књижевност, умјетност и филм. И назвали је сасвим адекватно, на француском, Екол нормал супериер Л'арт постик или у преводу: Висока основна школа pjesничког искуства.

- Све су то глупости. Пљујем ја на то прометејство. То прометејство коштало ме здравља, квалитета живота – вриједности које млади људи не знају да цијене. А Питагора је лијепо говорио: Не супротстављај се светом духу живота!

- Донекле је то тачно, огласи се Крањц. Али зар ћете негирати књижевни клуб и његове бројне манифестације, гостовања, трибине, па издавачку дјелатност, часопис "Ријечи", читаву малу библиотеку у едицији "Стазе", пројекат "Постоји ли провинција!"

- Постоји, итекако. Тај молах, тај црв!

- А шта ћете с ваших три стотине сљедбеника, не рачунајући хиљаде одушевљених слушалаца вашег курса из опште књижевности и прегледа књижевних теорија.

- Објесите то мачку о реп.

Вратимо се нашем времену. Година је 1975. Тече јубилеј у Дому културе. Босић пита зашто нисам говорио о литерарној секцији, имао сам о чему. Умјесто мене одговори Станимир.

- Медиокритетство, прогон мислећих људи, антиинтелектуализам, задужени партијски активисти, све је било у игри.

- Што се више трудиш, то је ревносније радио Велики Механизам, напомену Станимир.

- Примјер, реците примјер, намршти се Жарко.

- Примјер? Даћу вам примјер. Цијела армија добро плаћених бирократа, који су стварали лажну историју СССР, на једној страни, и један једини дисидент Солжењцин, који пише паралелну историју, стаљинизма, гулага и партијско-полицијске државе, на другој страни.

То је изванредно, додаде Елизабета својим лијепим гласићем.

- Видим да вам је до приче, рекох, па да је испричам до краја. Сјехате ли се, то није било тако давно, када смо припремали рецитал за савезну прославу пруге Брчко–Бановићи. Ишао сам у Београд, у Централни комитет. У архиви БОРБЕ ексерцирао одговарајући материјал. Цијела општина дигла се на ноге. Предсједник општине лично је присуствовао генералној проби. Са Телевизије Сарајево позван је редитељ - супервизор да да зелено свјетло. Приредба је одржана у фискултурном дому. Најављени долазак Друга Тита нажалост изостао, али све важне личности из државног врха биле су на броју. Послије представе приређен је коктел за бивше бригадире, бивше прве омладинце и команданте радних бригада. Гранд хотел ПОСАВИНА био је опсједнут званицама које су се тискале на улазу. Сјехате ли се, колега, како смо на једвите јаде ушли у тај хотел, на тај коктел. Нисмо имали позивнице, а када смо ушли, одмах смо напустили пријем. Ви сте нешто крупно опсовали пред тим чувеним старим здањем. Пошли смо у пусто вече с чврстом намјером да заглавимо у некој славној крчми, кад нас један познаник обавијести да је главна фешта у Клубу привредника.

Кренусмо низ пуну и покислу, као громом погођену чаршију. На улазним вратима Клуба дочека нас "дебејац" у цивилу. Широко се осмјехну и најљубазније позва да уђемо. Као да су само нас чекали.

А унутра - атмосфера посве опуштена. Другови већ под гасом, нису ни примијетили придоншлице. Не сасвим. Јер кад смо, помало збуњени љубазношћу и добродошлицом, добили мјесто за столом академика и ректора Сарајевског универзитета, примијетих широки покрет руке (сјехате ли се, колега, покрета руке високог руководиоца, који ће одмах послје прославе путовати у Београд да преузме мандат за састав нове савезне владе), тај покрет руке упамтио сам као поздрав, задовољство што је академик најзад добио саговорнике.

Академик је зашпитао језиком, говорио је нешто о сарајевској вете-рини, о својим заслугама за науку, о свом докторату. Око нас жагор, и све је полако тонуло у већ добро познату атмосферу обичне провинцијске крчме. У тој атмосфери све су ствари губиле јасан обрис. У диму и испарењима губиле су се академикове ријечи. Говорио је помало уњка-во, равним, једноличним гласом. Расположење је, подгријавано алко-холом, достигло врхунац када је за столом секретара комитета крену-ла пјесма: Друже Тито, ми ти се кунемо! Сви као један прихватише омиљену пјесму, чак и они које је, алкохол посве преузео. Као пробуђени из сна, раширених и устрашених очију, као кроз маглу раз-бирући гдје се то налазе и како су на то мјесто доспјели. Пјесма - зак-летва орила се из стотине грла, а иза врата гостионице протицала је, завијена у маглу и мрак, још једна ноћ у провинцији, пуна исконске чамотиње, лавеза паса и отегнутог звиждука локомотиве у даљини.

А за то вријеме онај кога је пјесма славила, сједио је у тишини свога дома у Ужичкој 15 у Београду. Били су то ријетки тренуци када се усамљивао повлачећи се у свој омиљени кутак, такозвану "нишу", "библиотеку". Тај невелик простор налазио се у самом средишту куће, некако баш лијепо упушкан, заштићен, заклоњен, а опет у вези са свим главним просторијама куће. Допирала је кроз велика застакљена врата свјетлост љубичастог, такозваног женског (Јованкиног) салона, испред кога се налазила велика тераса. Та тераса иначе постала је култно мјесто познато широм Југославије и свијета. На ДАН МЛА-ДОСТИ 25. маја сваке године на тој тераси окупљали су се представни-ци младе генерације, Титови пионири и омладина, да прославе његов рођендан као свој празник, свој дан. Упркос причама о мегаломанији, Тито је у приватном животу био заиста скроман човјек. У библиотеци о којој говоримо налазио се онизак кауч, као сећија, и мали столић.

Саставни дио тога простора, нешто сумрачан ходник, водио је у трпезарију. На почетку ходника увучена у нишу, невелика с много укуса рађена, прелијепна витрина. И то би било све.

Да, иза врата окренутих сјеверу степениште је водило у горње, интимне просторије. Дограђени дио, сала за сједнице Политбироа, с великом зидном сликом, фреском Сељачке буне, унеколико је нарушавао љепоту прелијепог здања, али наслоњен на женски салон с једне и салу за пријеме делегација и дипломата с Титовим радним кабинетом с друге стране, заокруживао је простор библиотеке на најидеалнији начин.

И ове вечери, док се у Брчком прослављала годишњица прве радне побједе у новој Југославији, омладинске пруге Брчко–Бановићи, Тито је сједио у свом омиљеном кутку на каучу боје резеде, а пред њим на столићу вечерње новине као и најважнија пошта и депеше пристигле током вечери. Шеф кабинета пажљиво их је прегледао и поређао по критеријуму важности и занимљивости. Очекујући уобичајено питање о томе како је протекао дан и има ли каквих проблема, међуљудских и техничких на телепринтеру, др Словен Смодлака стајао је на средини собе у глумом положају човека који чека да буде отпуштен. Из женског салона допирала је тиха музика. Неко је на клавиру боје трешњевог цвијета изводио неку варијацију на Шопена. Шеф кабинета се осмјехну. Примјетио је у Титовим рукама најдужу депешу откупану на телепринтеру овог дана. Била је то депеша из Брчког.

Титово лице постајало је све тврђе и непрозирније, непогрешиви инстинкт шефа кабинета као најпрецизнији сеизмограф биљежио је сваки титрај, сваки покрет ока или уста, сваки дах као потрес или тектонски поремећај у расположењу председника. Искуство му је налагало шта треба чинити у таквим ситуацијама и он се тихо, поребарке искраде из библиотеке.

Опсједнут црним мислима (година је 1971, година великих искушења), Тито је дуго сједио над том депешом из Брчког. Одбијао је велике колутове дима и кроз димну завјесу као кроз маглу гледао у неизвјесну будућност. Пред њим је још девет година живота и претешко бреме које се зове збртимљења, несврстана и самоуправна социјалистичка Југославија. Његово чедо. Задубљен у мисли сјетио се да су га позвали на ту прославу у Брчко.

- Овејани лопови, лажљивци, смутљивци, кетмани. Кривоклетници. Заклињу ми се, а извлаче тепих испод мојих ногу. Једва чекају да ме гурну, стровалет' у никамо!

Хрвати су почели први, Срби по закону спојених судова одмах су реаговали на Декларацију Приједлогом за размишљање. Ту је све почело, у врховима србијанске и хрватске власти. Сада ћу мандат дати Муслиманима, па нек се ови ваљају. Што су тражили, то су и добили.

Неки дан гледао сам на телевизији оно славље у Сарајеву. Онај сатански смијех при руковању Биједића и Поздерца у Скупштини БиХ послјије побједе Муслимана. Ова двојица премазани су свим мастима, али такви ми бап и требају, да смирим Србе и Хрвате и њихове вјечите сепаратизме и унитаризме. Док сам ја жив, биће мали и покорни у мојој Југославији, лијепој и пространој земљи с толико много различитости и с могућношћу коегзистенције, јединства и склада различитости, комплементарности привреде, ресурса, саобраћајних веза, туристичких дестинација на мору и копну, великих могућности сарадње у непосредном окружењу у региону Балкана, да не говорим о токовима европских интеграција и најширих асоцијација са свјетским финансијским и другим токовима, трансфером знања и технологије, неслућених могућности развоја за које сам отворио путеве.

Али најтеже је са својом стоком! Да су ме којом срећом изабрали за генералног секретара Уједињених нација, што је била моја потајна жеља и нада, ја бих вјероватно окренуо токове развоја међународне заједнице, а уједно се ослободио тешког бремена борбе са аждајама и одговорности за судбину Југославије. Сада ми ваља одиграти посљедњу партију рулета, и попити још доста горких! Но заборавимо на часак све бриге и препустимо се тихим звуцима Мондшајн сонате, јер сутра чека нови дан и нови задаци.

У рану зору гости из Брчког кренули су једни пут Сарајева, а други пут Београда, на поклоњење. Један међу њима отпутио се у Ужичку 15 по свој заслужени мандат. А на пољима завичаја роса је обилато на-тапала плодове, а то су били исти они плодови земаљске хране којима смо се хранили на земљи. За писца пак, могли бисмо тврдити да је склон филозофској спекулацији, али и нејасном, нечитком, симболичком изражавању.

***Саво Руйин**
Трагови
Акрил*

Занимљивости

Изидор Јаловец

Вечер

Акрил

Да ли сте знали?

Прва прослава Светог Саве као школског патрона одржана је 1812. године у Земуну, одакле се брзо преноси у све дијелове Српства. Прво извођење химне св. Сави било је 1839. у Сегедину, за шта је по оцени историчара Гордане Кораћ, заслужан катихета Павле Стаматовић.

Миле Недељковић у свом Календару српских народних обичаја и веровања за просту 1995. годину пише да се не тако давно, нема томе двије деценије, Српска Нова година није смјела прослављати, бар не јавно и не без примоћре. Тако је НИН (бр. 1725, од 22. јануара 1984. године), на езоповски начин јавио да су Београђани прославили овај благодан, под помало загонетним насловом: БРОЈ 13, а текст гласи:

“Промет у тзв. доњој сали (обавезна вечера плус музика) популарног београдског ресторана Шуматовац, обично износи око два милиона. Једнога дана и ноћи промет ресторана се увећао девет пута. Рекордан промет остварен је 13. јануара 1984. године”.

Наравно, није била ноћ деветоструке девалвације динара... Као у запису древног летописца сугерише се на читање између редова: ко уме нека чита, ко не уме нек се чуди!

Сваки систем има и своје добре стране. Не треба заборавити да је у мултиетничком Брчко Дистрикту на градском тргу прослављана и православна и исламска Нова година уз ватромет, јавни концерт с пригодном музиком и огромним бројем грађана, којима не пише на челу ни ко су, ни шта су.

Позитивно мишљење и слобода за све људе доводе до корачања исправним путем.

Колико је познато први превод исламске свете књиге Кур'ана, или тачније покушај превода на неки други језик са арапског, урађен је у Шпанији на латински језик 1143. године.

Први превод на наш језик начинио је Мићо Љубибратић. Овај је превод сачињен са француског језика 1895. године. Превод је штампан о трошку задужбине Илије Милосављевића Коларца у београдској Државној штампарии. На основу овог превода др М. Јовановић Батут, професор Медицинског факултета у Београду, учинио је избор кур'анских одломака који се односе на здравље и објавио књигу под насловом "Живот, здравље, болест и смрт у Кур'ану". Ова је књига била издање Хигијенског завода у Сарајеву, штампана у Државној штампарии 1927. године.

(Кур'ан часни, Стварност Загреб, 1985, предговор издавача стр. VI)

НЕДЈЕЉА ПРИЈАТЕЉСТВА

Када бисмо могли цјелокупно човјечанство да сведемо на село са сто становника, поштујући величине (пропорције) свих постојећих народа свијета, у њему би било: 57 Азијата, 21 Европљанин, 14 Американаца (сјеверних и јужних), 8 Африканаца, 52 жене, 48 мушкараца, 70 небјелаца, 30 бијелаца, 70 нехришћана, 30 хришћана, 89 хетеросексуалаца, 11 хомосексуалаца, 6 особа би посједовало 59% цјелокупног свјетског богатства и свих шесторо би било из Сједињених Америчких Држава, 80 би их живјело у кућама без основних услова становања, 70 би их било неписмених, 50 би било неисхрањених, 1 би умирао, 1 би се рађао, 1 би имао компјутер, 1 (да, само 1!) би посједовао универзитетску диплому. Ако се свијет посматра у свјетлу ових података, потреба прихватања, разумијевања, саосјећања и едукације постаје очигледна. Размислите о овоме: Ако сте се јутрос пробудили здравији него болеснији срећнији сте од милион људи који неће дочекати следећу недјељу. Ако никад нисте осјетили опасност битке, усамљеност заробљеништва, агонију мучења, угризе глади, срећнији сте од 500 милиона становника овог свијета. Ако можете отићи у цркву без страха да вам пријете, хапсе вас, муче или убију срећнији сте од 3 милијарде људи овога свијета. Ако у вашем фрижидеру има хране, на вама одјеће, над главом имате кров и ако имате кревет у који ћете лећи богатији сте од 75% становника овог свијета. Ако имате рачун у банци, новац у новчанику и нешто ситниша у понекој кутијици, посудици... спадате међу 8% најбоље стојећих људи на свијету. Ако су вам родитељи још живи и још увијек у браку, спадате међу ријетке особе, па чак и у САД и Канади. Ако можете да прочитате ову поруку управо сте двоструко благословени: јер је неко мислио на вас и јер не спадате међу 2 милијарде оних који не знају да читају. Неко је једном рекао: Ради као да ти новац није потребан. Воли као да ти нико никада није нанио бол. Играј као да те нико не гледа. Пјевај као да те нико не чује. Живи као да је Рај на Земљи. Пошаљи ово свима онима које сматраш пријатељима. Пошаљи ову поруку и уљепшај некоме дан. Ако не пошаљеш никоме, ништа се неће догодити. Ако пошаљеш једино ћеш некоме измамити осмијех.

Д	Е	И	С	И	Н	З	Р	Д
О	Б	О	Р	Б	А	У	И	А
З	А	Ј	И	С	П	Р	К	Ц
Г	Р	А	К	Ј	Е	Л	А	Е
А	А	Ћ	К	А	В	А	Л	В
Ј	К	Л	А	Д	О	П	О	А
Д	В	О	Ј	Н	И	Ц	Е	Р
Е	Л	П	И	Д	Д	О	Д	А

ЕТНО-ОСМОСМЕРКА

ПРОНАЂИ СЛЕДЕЋЕ ПОЈМОВЕ ЧИТАЈУЋИ У СВИМ СМЕРОВИМА: МЕЂУ НЕОБУХВАЋЕНИМ СЛОВИМА КРИЈЕ СЕ ИМЕ И ПРЕЗИМЕ "ЗАШТИТНИКА СРПСКЕ МУЗИЧКЕ БАШТИНЕ"

САЗ (кордофони инструмент), ДОЗ, ЛАДО (припеви у лазаричким песмама), ДОДА (додолла, играчица у додолском обреду), НАПЕВ; ЗУРЛА (аерофони инструмент, народна обоа), КАВАЛ (лабијална свирала, народна флаута), ЛЕЈКА (аерофони инструмент, народни кларинет, локални назив за тикву), ДИПЛЕ (аерофони инструмент), ГАЈДЕ (аерофони инструмент са мехом), ЦЕВАРА (аерофони инструмент), КАРАБЕ (аерофони инструмент), РИКАЛО (аерофони инструмент), ДВОЈНИЦЕ (двоцевна лабијална свирала)

ЕТНОУКРШТЕНИЦА

1					2		3			4				5
														autor DPK
6							7							10
8										9				

ВОДОРАВНО:

- 1) Двоцевна лабијална свирала
- 4) Једноцевна лабијална свирала
- 6) Посебна врста гајди са троцевном мелодијском свиралом (Славонија)
- 7) Разбој за ткање
- 8) Орска игра, оро, хоро
- 9) Чачкало на гајдама у источној Србији и Банату

УСПРАВНО:

- 1) Мала једноцевна свирала
- 2) Онај који учествује у колу
- 3) Супротно од лирски
- 4) Стари арапски жичани инструмент чије се жице трзају, врста псалтира трапезоидног облика
- 10) Маљница за бубањ, батић

Дјубун Баштинара

Ражљево

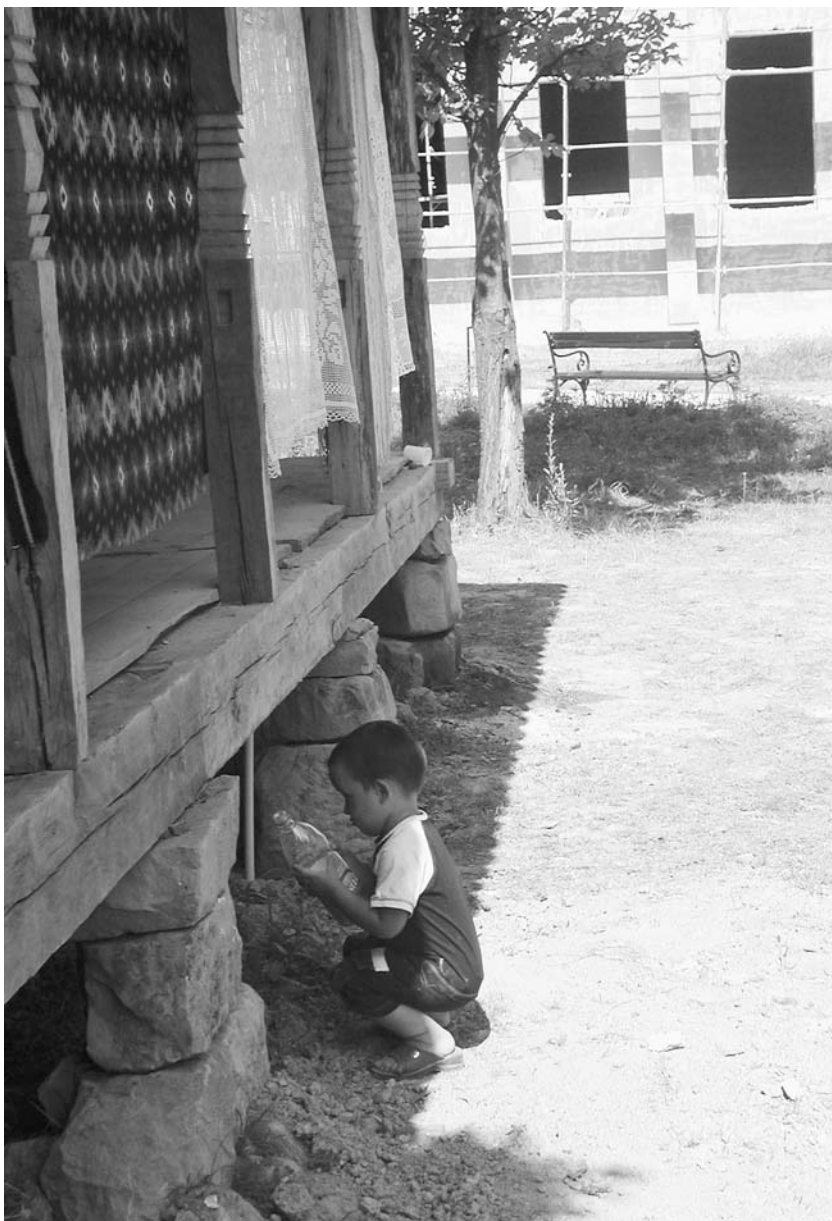

Креденац

Петар Сомбић из Крбеџа

Марко Бабић из Бања Луке

*Ненад Несићоровић, Ранко Прерадовић, Сивејка Козић-Прерадовић и Марија Васић (горе);
Женска група "Вијенац" (доле)*

Съменска ѓрослава, Ражљево

Обичај сљеменска

Сујервихор са њеширом

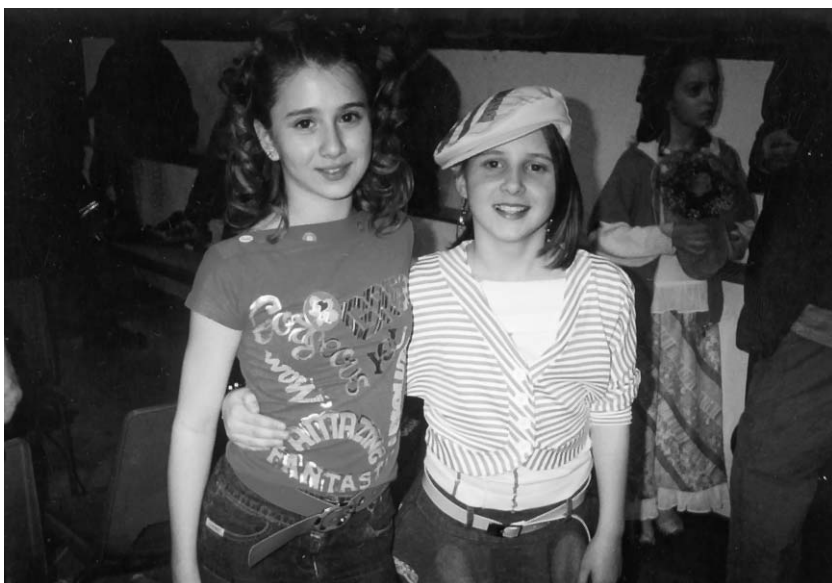

У Требињу на Данима Свешовља

*Коло српских сесџара и Башџинар код Суџервизора за Брчко
Дисџриктиџ БиХ џоводом Васкрса 2004.*

Представница Брчко Дисџриктиа БиХ на Ђурђевданском фестивалу са учесницом из Сарајева Лејлом Ђозић

*Миња Субојић и добитница награде за најбољи сценски наступ
на Мини-тини фестивалу (горе)*

*У пратнећој групи су добитнице II и III награде за најбољу
интерпретацију - Сања Вукадин и Тијана Кашански*

Семинар за народне иџре Лозница - ѿлазници из Брчко Дисѿрикиѿа

Брѿаци: излеѿи на Соко Град

Пријатељи Баштинара

Боја Ристић, Ражјево

Сара и Марија Васић, Лондон

Садржај

О поимању баштине и удружењу Баштинар	5
Пјесма: Дунав се је Савом оженио	7
Огњен Беговић Ликовна колонија Арт симпозијум Јахорина	11
Прва књига Нине Васић	20
Нова књига Душана Ристића	22
Из националне ризнице	25
Димитрије Тасић: Крик и побуна	27
Павле Софрић Нишевљанин: Дуња	32
Душан Ристић: Пјевачка друштва буде наду у живот	35
Марко Драганић: Како се славила слава на подручју сјеверне Херцеговине	39
Казивања и записи (грађа)	43
Изворне народне пјесме	45
Празници око Божића	47
Петар Васић: Миличина вода	49
Петар Васић: Пиперачка парохија	50
Небојша Пудар: Глава ми је као Цоцин бубањ	54
Разговор с поводом	57
Марица Лакић: Туризам као фактор очувања мира у свијету	59
Поезија	65
Предраг Бјелошевић: Изабране пјесме	67
Избор из поезије других народа: Вистан Хју Одн	77
Проза	83
Бранко Брђанин: Памјат	85
Александар Николић: Јубилеј	91
Занимљивости	101
Албум Баштинара	107

ELEKTRO MONTAŽA - SERVISIRANJE - ODRŽAVANJE

Vukosavačka 7; 76100 Brčko; tel:049/ 350 427; mob:065/ 601 051

**ДЈЕЧИЈЕ ПОЗОРИШТЕ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
БАЊАЛУКА**

Agencija za
umjetničko stvaralaštvo

JAZZ UP

Brčko, ul. Ive Andrića br.1
tel/fax. 387-(0)49-211-877
mob. 387-(0)65-532-520
e-mail: miroslav_o@yahoo.com

**SITOŠTAMPA-FIRMOPISAČKI POSLOVI-REKLAMNI MATERIJAL
VIŠEBOJNA ŠTAMPA NA TEKSTILU**

**KASANSKI
DESIGN STUDIO**

BRČKO Distrikt BiH 049/ 232 670; 065/ 802 842
Rine Čulića 11, Novo Brčko e-mail: kasanski@teol.net
www.kasanski.co.ba

Bosna i Hercegovina
BRČKO DISTRIKT
BOSNE I HERCEGOVINE
Vlada Brčko Distrikta
Odjeljenje-Odjel za zdravstvo
i ostale usluge
Pododjel za sport i kulturu

Босна и Херцеговина
БРЧКО ДИСТРИКТ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Влада Брчко Дистрикта
Одјељење-Одјел за здравство
и остале услуге
Пододјељење за спорт и културу

Bosna i Hercegovina
BRČKO DISTRIKT
BOSNE I HERCEGOVINE
Vlada Brčko Distrikta
Odjeljenje-Odjel za Javne poslove
Pododjel za javne objekte

Босна и Херцеговина
БРЧКО ДИСТРИКТ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Влада Брчко Дистрикта
Одјељење-Одјел за Јавне послове
Пододјел за јавне објекте

